

Dolga in naporna pot

»Priče smo nezmanjšani tekmi v oboroževanju, zlasti jedrski, krizi detanta in zelo poslabšanega mednarodnega položaja, zaradi česar sta svetovni mir in varnost danes zelo ogrožena. Namesto da bi dolgoletna kriza žarišča pogasila, vznikajo nova, še nevarnejša.

V svežem spominu so nam še strašne človeške žrtve in gmotne škode iz druge svetovne vojne. Vest in razum nas opominjata, da jih ne smemo pozabiti in ne dovoliti, da se nedavna preteklost ponovi. Zato si je tako mednarodna skupnost v celoti kot vsaka država zase dolžna prizadevati, kolikor le more, da bi bili odpravljene vzroki in nevarnost vojne, zlasti jedrske. Poglavitni pogoj za to pa je resnična in popolna razorožitev, za kar se je Jugoslavija vedno vneto zavzemala.

Posebej zbujajo skrb nesmiselna in nezmanjšana oboroževalna tekma, katere mnogostranske posledice prizadenejo vse države in vse ljudi. Razvoj jedrske oborožitve, skoncentrirane v rokah majhnega števila držav, je dosegel zastrašujoče razsežnosti. Dosedanja prizadevanja miroljubnih sil, da bi to tekmo zaključili, žal niso rodila pričakovanih sadov.

Z željo, da bi pomagale premostiti tako skrajno nevarno stanje, so začele navdušene države akcijo, ki je pripeljala do pravega posebnega zasedanja generalne skupščine OZN, posvečenega temu problemu. S tem je poudarjena pomembnost širokega zavarovanja mednarodne skupnosti in krepitev vloge svetovne organizacije kot nenadomestljivega člana v prizadevanjih za razorožitev. Pot do tega končnega cilja pa je dolga in zelo naporna. Problem razoroževanja, predvsem jedrskega, ostaja ena najtežjih, nenehno aktualnih nalog naše dobe, največjo odgovornost pa nosijo države, ki imajo jedrsko orožje.

Jugoslavija kot socialistična in neuvrščena država, ki teži k miroljubnemu razvoju mednarodnih odnosov, se bo tudi v prihodnje, skupaj z drugimi neuvrščenimi državami, držala poti in politike mira, za kateri se je predsednik Tito leta bojeval. Dosledno se bo bojevala za mir in varnost v svetu in se zavzemala za demokratizacijo mednarodnih političnih in gospodarskih odnosov, da bi imele vse države možnost za vsestranski razvoj.

Ti visoki cilji zahtevajo predane napore vsakega človeka in vseh miroljubnih sil. V tem smislu vidimo pomembno vlogo naše konference kot dela splošnih prizadevanj za zaustavitev tekme ter začetek procesa resnične in popolne razorožitve, je med drugim še posebej poudaril predsednik predsedstva SFRJ Cvijetin Mijatović v poslanici, ki jo je poslal udeležencem svetovne konference proti atomski in vodikovi bombi v Tokio.

Na 7., 8., 9. in 10. strani

objavljamo

Statut Zveze združenj borcev
narodnoosvobodilne vojne Slovenije.

Tržičani so 5. avgusta proslavili svoj občinski praznik. To je dan, ko so 1941. leta padle prve žrtve Storžiškega bataljona. V okviru tega praznika in 35-letnice osvoboditve je bila v nedeljo pri domu pod Storžičem osrednja slovesnost, na kateri so pri spomeniku osmim žrtvam odkrili novo spominsko ploščo, posvečeno ustanovitvi prvega partizanskega bataljona na Slovenskem, obenem pa je bila razvita nova zastava Kokrškega odreda.

Spominske slovesnosti so se udeležili številni družbenopolitični delavci občin Tržič in Kranj, preživeli borci Kokrškega odreda, ki imajo v Tržiču svoj domicil, delegacije pobratenih mest Zaječarja in Alzacije ter krajanji obeh občin. Ob koncu so položili vence pri spomeniku padlim.

Jože Čurin

Izraelski imperializem

V visokem loku, katerega en konec sega na območje jugovzhodne Azije s središčem v vietnamsko-kampučijski krizi, drugi pa ima svoje osrednje oporišče v sporu okrog zahodne Sahare, se vleče veriga najbolj nevarnih točk in zarišč mednarodne napetosti. Za Kampučijo je naslednji krizni steber napetosti Afganistan, takoj za njim Iran, potem pa se nevarno območje napetosti raztegne skoraj čez ves arabski svet z mnogo središčnimi točkami, kot so iraelsko-arabski spor, Libanon, Ciper, libijsko-egiptovski spor in končno prav na zahodu Afrike spor v zvezi z zahodno Saharo. Vsak izmed teh vrelcev kriz in napetosti je že sam po sebi zadosten povod za nenehno razraščanje mednarodne negotovosti in nevarnosti za mir.

Zdaj je Izrael s svojimi najnovejšimi postopki vnovič še močneje zaostрил položaj na Bližnjem vzhodu. Prav v času, ko so Združeni narodi na posebnem zasedanju izrekli doslej najbolj enotno in tudi najbolj odločno obsodbo iraelske politike nasilnega prilasčanja arabskih ozemelj, je iraelski parlament tako rekoč vsemu mednarodnemu pravu in pravici v posmeh sprejel zakon po katerem razglša Jeruzalem za glavno mesto Izraela. Sam predsednik vlade Begin je storil še nadaljnji izzivalni korak, ko je svoj sedež prenesel v arabski del Jeruzalema. Izrael se ni obotavljal storiti tega kljub vsesplošni obsodbi sveta in kljub nasprotovanju celo poglavitnega zaščitnika Izraela, Združenih držav Amerike. Nedvomno je Begin pri tem računal s predvolilno situacijo v Združenih državah, ko gre za odločilen spopad ne le med Carterjem in Reaganom, pač pa za prav tako odločilen spopad med dvema nasprotnima usmeritvama ameriške politike. Carterjev nasprotnik Reagan je ob svoji nominaciji za predsedniškega kandidata napovedal toliko novosti v svoji politiki, da bi v primeru njegove zmage taka nova smer utegnila dejansko razvneti obdobje še hujših mednarodnih zaostritev. Beginova politika je, kot kaže, že vsa naravnana na tak naval nepomirljive smeri morebitne nove vladavine v Združenih državah. Potemtakem je Beginov korak, hočeš nočeš, pomenil tudi podporo ameriškim »jastrebom«.

Iz celotne iraelske politike je že dolgo časa povsem očitna in jasna črta stalnica, ki jo Izrael vsemu svetu navkljub trdovratno uresničuje. Gre za dokončno prisvojitve vsega tistega arabskega ozemlja, ki si ga je Izrael pridobil v šestdnevni vojni leta 1967. To pomeni, da Izrael ne namerava vrniti niti Cisjordanije, niti Gaze, pa se prav zato z vsemi sredstvi upira kakorkoli priznati palestinsko osvobodilno organizacijo in pravice palestinskega ljudstva do neodvisne države. Uzakonitev prisvojitve Jeruzalema in razglasitev tega mesta, ki mednarodnopravno nikoli ni sodil v sestav iraelske države, za prestolnico Izraela, je samo sklepno dejanje v politiki prisvajanja zavzetih arabskih ozemelj, ki jih Izrael prav v zadnjem času s tako naglico naseljuje s svojimi državljani. To pa je v vsem povojnem času eden najbolj očitnih primerov politike gotovih dejstev in primer najbolj grobega prisvajanja tujih ozemelj.

Ni odveč poudarjati, kakšne vse nesporne posledice utegne povzročiti tak iraelski korak za stanje na Bližnjem vzhodu in tudi na vsem Sredozemlju. Prisvojitve Jeruzalema in njegova razglasitev za glavno mesto Izraela dejansko pomeni končni udarec celotni politiki Camp Davida. Trojni ameriško iraelsko egiptovski sporazum o ločenem miru je pokazal, da ima korist od tega edinole Izrael, ki je prav v okviru pogajanj za dokončno izoblikovanje sporazuma uresničil svoje osvajalske načrte in to celo kljub egiptovskemu in tudi emiriškemu odporu.

Poslabšano stanje na Bližnjem vzhodu ni le močno omajalo možnosti za rešitev krize v tem delu sveta, pač pa je vrglo temno senco na celotno stanje v vsem sredozemskem prostoru, ki je že tako in tako popolno nasprotij in vedno bolj nevarno prizorišče blokovskih trenj in napetosti. Ker pa stanja v Sredozemlju ni moč izločiti iz splošnih razmer v Evropi, je očitno da bo poslabšanje situacije v Sredozemlju nujno vtisnilo svoj pečat tudi položaju v Evropi. Pričakovati je zato, da bo prihodnja madridska konferenca o evropski varnosti in sodelovanju, ki se bo šešla pet let po helsinški, prisiljena nameniti veliko pozornost tudi vprašanju Sredozemlja in s tem kajpada tudi stanju na Bližnjem vzhodu.

Drago Košmrlj

Bitka za kruh še ni povsem dobljena

Pod letošnjo žetvijo že lahko potegnemo črto in rečemo, da smo v mnogočem dobili še eno bitko za kruh. Črnogled napovedi se niso uresničile. Pšenice je več, kot smo sprva predvidevali, saj smo je v vsej državi poželi okrog pet milijonov sto tisoč ton.

Izkazali so se tudi kombajni zemunskega Zmaja. Iz tovarne so ob koncu žetve sporočili, da se ni pokvaril tako rekoč noben stroj, in da so imeli na zalogi dovolj rezervnih delov. V primerjavi s prejšnjimi leti je torej tudi mehanizacija uspešno opravila izpit.

Belje in Rakičan v samem vrhu

Največ pšenice so seveda pridelali v Vojvodini. Posejali so je na 353 tisoč hektarih in je skupaj pridelali milijon 700 tisoč ton. Povprečen pridelek je znašal okrog 50 metrskih stotov na hektar. Strokovnjaki ocenjujejo, da je to dobro, saj so večino zrnja uvrstili v prvi kakovostni razred.

V Slavoniji in Baranji so letos imeli s pšenico zasejanih 150 tisoč hektarov. Najbolje so se znova odražali v kombinatu Belje, kjer so povprečno pridelali 56 metrskih stotov na hektar. V posameznih temeljnih organizacijah se je pridelek gibal celo krepko nad 60 stoti, kar znova dokazuje, da vseh rezerv še daleč nismo izkoristili.

Podobne žetvene rezultate so dosegli tudi drugod, le da je pridelek občutno manjši. To velja za polja na Kosovu, kjer so na hektar pridelali povprečno 35 metrskih stotov, za Bosno in Hercegovino, kjer se je pridelek gibal okrog 40 stotov itn.

In kako je bilo v Sloveniji? Kljub pogostemu deževju in neurjem kar dobro. Pridelek je po oceni strokovnjakov nadpovprečen, zrnje pa kakovostno. Zapoznala žetev torej ni veliko vplivala na končni uspeh. Največ pšenice so poželi seveda v Pomurju. Samo v Rakičanu so je imeli zasejane na več kot 1200 hektarih. Po količini pridelka na hektar se Pomurci uvrščajo v sam vrh, saj so povprečno pridelali na družbenem sektorju okrog 60 stotov na hektar.

Načrta še nismo izpolnili

Toda bitka za letošnji kruh s tem še ni povsem dobljena. Sedaj bi bilo treba storiti vse, da čim več pridelane pšenice tudi odkupimo. Gre za tako imenovane tržne viške, ki jih nujno potrebujemo, če naj v prihodnjih mesecih – do druge žetve – zagotovimo dovolj moke.

V gospodarski zbornici Jugoslavije so te dni sporočili, da smo doslej v državi odkupili milijon šesto tisoč ton pšenice torej nekaj več kot polovico vseh predvidenih količin. Že zdavnaj smo namreč ugotovili, da potrebujemo v Jugoslaviji

letno tri milijone sto ton krušnega žita. Vsaka tona je torej še kako dragocena.

Toda ugotovili smo tudi, da bi morali skupaj pridelati okrog šest milijonov ton tega zrnja. Tu pa smo za sedaj še vedno močno pod načrtom. Tak cilj smo si zastavili že v srednjeročnem načrtu, ki se je iztekel leta 1975. Zapisali smo ga tudi v srednjeročni razvojni program, ki se bo iztekel ob koncu letošnjega leta, vnesti pa ga bo očitno treba tudi v nov srednjeročni plan do leta 1985.

Kajti krušno žito je naša nadvse strateška surovina. Ne samo, da bi lahko pokrili vse domače potrebe po kruhu, naše možnosti so veliko večje. Nekatere kulture bi lahko tudi izvažali in tako vsaj do neke mere ublažili občuten primanjkljaj, ki ga imamo zaradi uvoza nafte in naftnih derivatov.

Nedopustne razlike

Toda za kaj takega bo treba še marsikaj postoriti. Najprej bodejo v oči še vedno izredno velike razlike v količini pridelane pšenice na hektar. Povsem razumljivo je, da so naravni pogoji različni, in da ni mogoče pričakovati povsem enakega pridelka. Če bi kaj takega trdili, bi bilo seveda močno zmotno.

Nedopustno pa je, da pridelajo ponekod 70, 80 in celo več stotov na hektar, drugod pa niti 20. V teh primerih gotovo ne gre zgolj za naravne pogoje, marveč za vse kaj drugega. Ker je pridelovalec pšenice z majhnimi pridelki izredno veliko, bi se morali nad tem pojavom resno zamisliti.

Gotovo je namreč, da marsikje niso storili vsega, kar bi bilo potrebno za doseg večjega pridelka, da ne ravnaajo tako, kot bi morali, in da je njihova produktivnost še vedno nadvse skromna. Najbrž je to eden temeljnih vzrokov, da nam doslej načrtovanih šest milijonov ton nikakor ni uspelo zagotoviti.

Vzroki pa so nasprotni tudi drugje. V Sremu voda ogroža danes okrog 45 tisoč hektarov kmetijskih zemljišč. Če bi to zemljo uspeli iztrgati vodni stihiji, bi se seveda lahko pohvalili z novimi tonami krušnega zrnja. V teh krajih govorijo o melioracijah, kopanju kanalov itn. Govorijo o drugi žetvi in nameravajo marsikaj postoriti do leta 1985.

Na Hrvatskem trenutno ne obdelujejo več kot 760 tisoč hektarov površin. Gre za 23 odstotkov vseh kmetijskih zemljišč v tej republiki. Ta zemljišča niso zajeta v nobenem razvojnem konceptu. Občine so nanje tako rekoč pozabile, čeravno bi lahko na njih pridelali ogromne količine žita in drugih kmetijskih pridelkov.

Vzroke za to, da doslej nismo izpolnili plana setve, velja nadalje iskati v zapozneilih ukrepih zveznega izvršnega sveta, v neorganiziranosti nekaterih kmetijskih pridelovalcev, premajhnem dohodkovnem povezovanju pridelovalcev in porabnikov in podobno.

Očitno je, da bo treba vse te vzroke čimprej odstraniti. Kajti šele takrat bomo lahko zadržali rekli, da smo bitko za kruh zares dobili.

Darko Marin

Zmeda cen

Ne samo letos, že vrsto let si prizadevamo, da bi v Sloveniji in Jugoslaviji končno že enkrat uredili organizacijo spravila in odkupa pšenice. Toda leto za letom, posebno še takrat, ko se nam obeta dobra letina, naletimo na ovire, katerim se žal ne znamo ali ne moremo ogniti.

Letos, vsaj tako napovedujejo kmetijski strokovnjaki, bodo kmetje in družbena posestva poželi rekordno letino pšenice. Vsi pa z velikimi upi pričakujejo uspešne zaključne ekonomske pokazatelje.

Roko na srce; sorazmerja med odkupno ceno pšenice in koruze, ki tudi kaže obilen rod, tudi letos

niso urejena, kljub zagotovitvi in prizadevanjem številnih političnih in strokovnih dejavnikov.

Prav v teh dneh v nekaterih krajih Pomoravja pšenico odkupujejo po 6,5 dinarjev kilogram, v Vojvodini po 7 dinarjev kilogram in v Sloveniji tudi približno po toliko. Pidelovalci so bili z letošnjo dogovorjeno ceno pšenice sprva zadovoljni, vendar so nekateri ekonomski ukrepi, zlasti pa pred dnevi določena odkupna cena koruze (5,5 dinarjev kilogram), marsikaj spremenili v strukturi dohodkovnih in gospodarskih odnosov.

No, če letos lahko z zadovoljstvom ugotavljamo, da smo že pred in med letošnjo žetvijo zares dobro poskrbeli za kmetijsko mehanizacijo, za rezervne dele in stroje, tako da med žetvijo skoraj ni bilo zastojev, da se je za letošnjo obilno letino pšenice dobro pripravilo tudi železniško gospodarstvo, ki je

s poprejšnim dogovarjanjem gospodarskih organizacij preskrbelo zadostno število vagonov, pa žal tega ne moremo trditi za usklajenost odkupnih cen pšenice in koruze.

Res je, da imajo nekateri kmetje na zalogi še lansko pšenico, ki je še niso uspeli pokrmiti živini, in kaj lahko se zgodi, da bo tudi del letošnjega pridelka pšenice, ki je zrasel na njivah zasebnega sektorja, našel pot v kašče in od tam v jasli živine.

In na to odločitev ne bomo dolgo čakali. Počakajmo samo še na pridelek koruze in na dokončne zagotovljene odkupne cene. Če bo sorazmerje odkupnih cen med pšenico in koruzo le preveliko, si zagotovo tudi ob letošnji sicer rekordni žetvi pšenice ne obetajmo preveliko!

Tone Urbas

Ljubljanske ulice

Izložbe naših knjigarn so se obogatile z novo, strokovno zanimivo in lepo opremljeno knjigo Ljubljanske ulice. Izdala in založila jo je Geodetska uprava skupšine mesta Ljubljane. Knjiga vsebuje, poleg abecednega seznama ulic s podatki o imenih in dogodkih, tudi štiri karte Ljubljane v letih 1840, 1910, 1942 in 1978.

V tem sestavku se ne bi spuščala na celoten opis omrežja ljubljanskih ulic, temveč se bom omejila le na ulice, katerih imena se nanašajo na revolucionarno preteklost in narodnoosvobodilni boj. V številna imena ljubljanskih ulic se namreč kot mozaik prepletajo tudi ulice s tradicijo revolucionarne preteklosti Ljubljane mesta heroja.

V Ljubljani je več kot tristo ulic z imeni predvojnih revolucionarjev, organizatorjev narodnoosvobodilnega boja, aktivistov Osvobodilne fronte, prvoborcev, partizanskih pesnikov in pisateljev, narodnih herojev, z imeni državnikov, imeni partizanskih enot in imeni mest, s katerimi ima Ljubljana prijateljske stike in pobratenje.

Pri poimenovanju ljubljanskih ulic z zgodovino

tradicije Ljubljane, je bila po osvoboditvi ena izmed mnogih družbenopolitičnih nalog, zlasti organizacije zveze združenj borcev NOV, tudi naša naloga, da s to akcijo prek ulic, trgov in cest v Ljubljani ohranimo spomin na revolucionarno preteklost in narodnoosvobodilni boj Ljubljančanov.

Samo ob sebi je umevno, da je dobila ena izmed glavnih ljubljanskih ulic ime po našem velikem voditelju Josipu Brozu Titu, imenovana Titova cesta. Sledila so tale poimenovanja: Kidričeva ulica, imenovana po predvojnem revolucionarju, utemeljitelju Osvobodilne fronte in prvem predsedniku slovenske vlade; Tomšičeva ulica, po organizacijskem sekretarju Komunistične partije Slovenije in organizatorju ilegalnega partijskega tiska; Prežihova ulica, po slovenskemu pisatelju, predvojnemu in vojnomu revolucionarju Lovru Kuharju–Prežihovemu Vrancu; Rozmanova ulica, imenovana po komandantu NOV in POS; Kebetova ulica, imenovana po organizatorju vstaje na Gorenjskem; Trg revolucije, v spomin na revolucionarnost Ljubljancā.

Faksimile naslovne strani

nov proti okupatorjem; Trg Osvobodilna fronta, v spomin na organizacijo OF, ki je združevala Slovence v boju proti okupatorjem za nacionalno in socialno osvoboditev; Trg herojev je posvečen narodnih herojem, ki so pokopani na tem trgu.

Devetintrideset ljubljanskih ulic se imenuje po narodnih herojih in sedemintrideset po prvoborcih.

Z razvojem mesta Ljubljane, z gradnjo novih naselij na desnem in levem bregu Save na območjih občin Ljubljana-Šiška in Ljubljana-Bežigrad in v drugih ljubljanskih občinah pa so ljubljanske ulice dobile vsebino zgodovinskih dogajanj tistega kraja. Na uličnih tablicah so napisana imena domačinov, med katerimi predejo še posebno do izraza imena partizanov – prvoborcev, partizanskih pešnikov in pisateljev. Tako je Ljubljana dobila ulice: Čufarjeva, Flandrova, Kajuhova, Moškričeva, Pipanova in še druge, imenovane po partizanskih kulturnih delavcev. Posebna značilnost ljubljanskih ulic je, da se mnoge izmed njih imenujejo po pomembnih dogodkih in akcijah iz zgodovine na-

rodnoosvobodilnega boja tistga kraja: Cesta 24. junija je v spomin na odhod črnuških komunistov k partizanom, Cesta 25. talcev je posvečena aktivistom OF, ki so bili ustreljeni ob tej cesti, Ulica 7. septembra opisuje junaški napad skojevcev na okupatorjeve vojake; Rašiške čete proti nemškemu okupatorju in na požig vasi Rašice, ki jo je požgal nemški okupator leta 1941; Dražgoška ulica v spomin na junaški boj borcev Cankarjevega bataljona z nemškim okupatorjem januarja 1942 v Dražgošah. Po partizanskih enotah imamo v Ljubljani tudi Cesto Dolomitskega odreda in Cesto 2. grupe odredov.

V imenih ljubljanskih ulic se odražajo tudi naši tesni stiki in pobratenje z drugimi mesti Jugoslavije in prijateljskih držav z mestom Ljubljana.

Organizacije, ki so doslej skrbale za tradicijo zgodovinske preteklosti Ljubljane-mesta heroja, naj bi še naprej skrbale in gojile tradicijo narodnoosvobodilnega boja, kar se odraža tudi v imenih ljubljanskih ulic.

Rezka Traven

SPREMLJAMO

Ogenj z okrnjenim plamenom

Že zdavnaj »vsakdanji čudeži« sli-
kovno-zvočnega komuniciranja na da-
ljava so minule tedne dokazovali in
slavili še enega svojih zmagoslavij.
Najboljši dnevi poletja so potekali v zna-
menju tako rekoč nenehno odprtih te-
levizijskih kanalov med olimpijsko
»prestolnico« in vsemi daljavami sve-
ta. Štirinajst dni zapovrstjo smo bili na
lepih, sodebnih in brezhibno obvlada-
nih tekmovališčih, ki so s svojo vsebi-
no in z ažurnostjo svojega plasmaja v
mnogočetu presegla vse, kar nam ostaja
v spominu s poprejšnjih olimpijskih
slavij: iz Rima, Tokia, Mexico Cityja,
Münchena in Montreala, tako daleč nazaj
namreč segajo naši televizijski spomi-
ni. Med moskovskimi posebnostmi in
rekordi je še dodatno izpopolnjena
»televizijska prodornost« nemara eno
izmed zelo vidnih dejstev. Neposre-
dnih prenosov je bilo po številu in gle-
de na skupno minutožo emitiranja
prav gotovo več kot kdajkoli doslej,
bili pa so obenem tudi bolj razgibani,
domiselni in kakovostni. Skratka:
kdor si je vzel čas in se posvečal olimpijski televiziji (kar velja, po drugi pla-

ti, tudi za olimpijski radio), je imel v polnem pomenu besede vso priložnost prisostvovati moskovskim športnim dogodkom celovito, večplastno in ne posredno. Dobršen del tehničnih ovir, ki so komunikacije oteževale, ali pa jim celo kraljevale, še pred petnajstimi in več (pa tudi manj) leti, zdaj zlepa ni več. S kamerami in z obvladanimi prenosnimi sistemi je mogoče domala vse, kar nam vevlata misel in potreba. Televizijsko in radijsko vklapljanje sta postala vsestransko gibka in človekovi volji prilagodljiva rutina. Sliki so odprta vsa pota skozi eter. Kadarkoli se lahko kamere vključujejo na slehernem še tako odmaknjenem prizorišču ter posredujejo v široki svet vsako še tako majhno podrobnost, kot je, denimo, iskra sreče ali radosti v očeh, ali krčeviti napor telesa ali prostemu očesu komaj vidna grimasa.

Vse to smo ob športnih igrah 22. olimpiade doživljali, občudujoč že realizirane možnosti prenosov slike iz zvoka na daljavo in premišljujoč o možnostih, ki jih prihodnost še prinese; o času torej, ko si bomo lahko sami, mimo programskih odločitev televizijske hiše, ki ima zdaj monopol nad našim gledanjem, izbirali vizualno prisotnost na »svojem« prizorišču... kamere bodo vključene povsod, slike bodo »lebledele« v zraku, naša volja pa bo ukazovala poljubni izbiri.

Ob vseh sedanjih (in morebitnih prihodnjih) tehničnih ekshibicijah pa smo v določenih ozirih vendarle ostali praznih rok: ob moskovski olimpiadi – žal – morda celo bolj kot o poprejšnjih.

Nobenega dvoma o tem, da je bila Moskva 1980 organizacijsko brezhibna. Vse je potekalo kot namazano, kot dobro utečen stroj, ki je skladno in brez zastojev, smotrno programiran tekel od začetka do konca. Taka je bila.

kot rečeno, tudi televizija, ki je tem dogodkom sledila in jih spremljala, vendar pa v vsej perfekcioniranosti ni bilo čutiti pravega življenja. Potekali so športni dogodki, tekme, zmage in porazi, a bilo je, kot da so mladi ljudje, ki so vse to izvajali, nekakšni naviti avtomati. Takega vtisa zagotovo niso povzročali sami po sebi: k temu je v obilni meri prispevala prav televizija. Njene kamere, razpostavljene na vseh možnih mestih, so sledile športno-tekmovalnim dogajanjem nekako brezdušno in uradno, po strogem protokolu, v vselej enakem zaporedju, iz vnaprej določenih kotov in višin, običajno iz srednje razdalje, ki je ob prihodu tekmovalcev čez ciljno ravnino obvezno »prerasla« v veliki plan, vendar vse skozi v znamenju strogo predvidene procedure, brez vsakršnih variacij ali odstopanj. Ob približevanjih kameri-nega očesa smo sicer videli neposredne, spontane izraze zmagooslavja na obrazih tekmujočih (ponavadi na zmagovalčevem ali favoritovem obrazu, vendar v vnaprej predvidenem času, za vse enako, brez izjem, ki bi jih narekovalo samo – živo. neprogramirano – dogajanje.

V panoptikumu olimpijskega dogajanja se je seveda dogajalo še marsikaj, česar nam prek ekranov ni bilo dano videti, pa bi bili radi. Kaj se je dogajalo za kulisami športnih dogajanj? Kakšno je bilo vzdušje med športniki iz enainosemdesetih dežel? Kako so Moskvo in njeno »podnebje« doživljali turisti? Kako so se vedli domačini? O vsem tem v oficialni »paradi« olimpijskega sporeda – prek televizijskih prenosov – ni bilo ne duha ne sluha.

Sovjetska televizijska služba je ravnala, kar zadeva prenose tekem, solidno in korektno, kar zadeva ponazarjanje življenskega ambienta teh olim-

pijsko prazničnih dni, pa brezupno suho in odtujeno. (Pri tem smo se, hočeš nočeš, spomnili ne le nekaterih poprejšnjih olimpiad, temveč tudi in predvsem splitskih mediteranskih iger lansko jesen. Kakšna razlika!)

Vso to hkratno navdušujočo populnost in v ozadju prisotni hlad je (ob vsej živahnosti in skoraj preočitno igrani radoživosti) zgovorno ilustriral tudi prenos otvoritvenega slavlja 19. junija popoldne. Po svoji velikopoteznosti in glede na svojo izvedbeno dodelanost je bila manifestacija pisane in razgibane spretnosti na Leninovem stadionu nepozaben gledalski doživljaj in seveda poglavje zase v tej zvrsti spektaklov. Bila je velika, v najboljšem pomenu besede »cirkuška predstava«, sama po sebi nemara vrhunec vsega, kar je v show-businessu tega zanra sploh mogoče ustvariti. Bila je utelešenje perfekcije, domiselnosti, veličastja, gracioznosti, barv, lepote – toda o vsem tem v svojem brezhibnem razkošju že kar pretirano, nadzemsko in nadčloveško dokazovanje primata v vsako ceno. Čutiti je bilo umetelno, celotnega sporeda, ne pa tudi njegov spontanosti in prisrčnosti. Videli smo in to velja za otvoritveno manifestacijo pa tudi za celotni olimpijski spored vrsto nepozabnih spektaklov, ki pa vse (le zakaj?... se sprašujemo) dokazni predvsem naših oči, ne tudi srca.

Olimpijado so izpeljali, kot so običajni: na zares visoki organizacijski in finančni ravni. Tak je bil, formalno gledano, tudi televizijski sestavni del manifestacije. Vsemu navkljub pa smo ostali nezadoščeni. Pričakovali smo več kot brezhibno izpeljavo s celotnimi narijevi tekmovalnega dogajanja. Želimo smo podoživeti tudi življenje, ne le športa, tekem, orodij, tekmovalnih aren in semaforov.

Po poteh prekomorcev vs

Dnevi pomembne

Po osvoboditvi Splita, Šibenika, Zadra in Drniša je bil Knin edina močnejša sovražnikova postojanka v Dalmaciji. Nemška posadka v Kninu je zapirala vse najvažnejše komunikacije, ki vodijo od Jadrana prek Dalmacije v Liko in zahodno Bosno. Posadka v Kninu je onemogočila mnogim enotam NOV in PO Jugoslavije, da bi se bojevale drugod. Zato so Nemci Knin vztrajno branili. Notranji obrambni pas je obsegal mesto, zunanji pa črto Strmica-Plješevica-Radučić-Mokro Polje-Kom.

V notranjem in zunanjem obrambnem pasu je imel sovražnik tele enote: 264. pehotno divizijo, enote 373. legionarske divizije Tiger, mornariški odred, četnike dinarske oblasti pod poveljstvom popa Djujića, ustaški bataljon in še nekatere manjše enote. Sovražnik je tod imel na voljo okrog 12.500 vojakov, 20 tankov («hochis» in «fiat-»), poleg pehotnih in protiletalskih topov, ki jih tu ne štejemo, je imel še 77 različnih topov in havbic. V celi Dalmaciji pa so Nemci takrat imeli 23.000 svojih mož, 5.000 četnikov in 5.000 ustašev; skupaj je bilo 33000 sovražnikovih vojakov. Naš 8. udarni korpus pa je imel 9. divizijo s tremi baterijami (12 topov), 19. divizijo z dvema baterijama (8 topov), 20. divizijo z dvema baterijama (8 topov), 26. divizijo s protitankovsko baterijo, severno skupino 1. tankovske brigade (25 tankov, 11 oklepnih

taljon »Antonio Gramsci«. V bitki za osvoboditev Knina so se bojevali strnjeno v enotah 3. prekomorske udarne brigade, v artilerijski grupi 8. udarnega korpusa, v 1. tankovska brigadi, v 11. dalmatinski udarni brigadi (v njej je bil vključen bataljon s 600 primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov, ki so v NOVJ prišli iz 1. odreda na Bližnjem vzhodu, ki je nastal kot rezultat NOG naših sonarodnjakov v Ginefi v Egiptu), v minometnem bataljonu, ki je bil vključen v 9. divizijo (tri čete) in v 19. divizijo (ena četa). Kot posamezniki, ki so prišli z dopolnilnimi brigadami, pa so prekomorci bili v vseh enotah 26. divizije (ki je branila Vis v času, ko je bil tam VS NOVJ in tovariš Tito) in v drugih enotah omenjenega korpusa.

Središče četniškega gibanja

Knin je pomembno strateško vozlišče na tromeji Dalmacije, Like in Bosne. Bil je središče četniškega gibanja v Dalmaciji. Treba ga je bilo na vsak način zavzeti, ker je zapiral pot v Liko, očenjen pa je bil tudi kot odskočna deska za nadaljnjo ofenzivo proti severu in zahodu. Zato je bilo odločeno, da ga je treba osvoboditi, tako da bi sovražnika obkolili in onespobili za nadaljnje bojevanje.

Sovražnik je imel dovolj časa,

kov poskus, da bi se iz rajona Gračac ali iz Bihaća prebil proti Kninu. Naloga 26. divizije je bila (v njej so bile 1. proletarska dalmatinska brigada, 11. in 12. dalmatinska udarna brigada, 3. prekomorska udarna brigada, artilerijski divizion, inženirski bataljon in druge prištabne enote številčno stanje je bilo 10.667 mož), da napada v coni desno podnožje planine Kozjak, levo do reke Krke, glavne enote divizije pa usmeri ob levi strani komunikacije Drniš-Knin.

V odrejeni coni je 3. prekomorska brigada napadala v osnovni smeri planina Promina-Bulajusa-Knin. Desno od nas je napadala 11. brigada v smeri Markovac-Biskupija-Knin, levo pa 1. brigada čez Lisnik od Ljubaca. 3. prekomorska brigada je bila ustanovljena po kapitulaciji Italije leta 1943 v partizanskem taborišču Carbonara in Gravina v južni Italiji. Vanjo so bili vključeni predvsem primorski Slovenci in istrski Hrvati, ki so bili v politični internaciji v posebnih kazenskih enotah. To so bili večinoma mladeniči od 16 do 19 let (letniki 1924, 1925), ki so po večini prišli v partizansko bazo s Sardinije, Sicilije in Kalabrije. V brigadi so bili sami prostovoljci. Tri mesece je bila na posebnem intenzivnem urjenju v Italiji, ker večina moštva prej ni imela orožja v rokah. Brigada je imela štiri bataljone in vse prištabne enote. Številčno stanje se je v povprečju gibalo

čanja borcev z rudarji so bila zelo prisrčna in tovariška. Nekaj dni pozneje je bila razporejena v brigado tudi skupina rudarjev iz omenjenega rudnika. Sledilo je napredovanje brigade skorajda brez odpora v smeri Trbonje-Okraj-Vučipolje. Naloga brigadnih enot je bila, da pred splošnim napadom enot 8. udarnega korpusa za osvoboditev Knina zavzamejo primerne položaje za napad ter na ta način zožijo manevrski prostor sovražnika z južne strani.

Podobno nalogo so v pripravi bili tudi odločujoče bitke meje tudi nekatere enote 19. in 20. divizije severno in severozahodno od Knina.

Tretja prekomorska brigada je iz premika prešla v napad na nekatere sovražnikove izpostavitvene položaje na črti zunanje obrambe Knina. Prva resnejša ovira je bila planina Promina, od koder je bilo potrebno pregnati Nemce in četnike. Nekaj podobnega je bilo potrebno storiti tudi v zaselkih Ramljani in Lukar.

Prvi bataljon je dobil nalogo, naj očisti planino Promino. Zaradi tega se je v vasi Razvodje ločil iz brigadne kolone in se napotil v smer: Razvodje-Sarić-Novak, kjer ga je zaustavil sovražnikov minometni in mitralješki ogenj. Bataljon je v bojni razporeditvi nadaljeval prodor v smeri vrha kote (680), ki je bila odkrita, podolgovate oblike, ograjena s kamnito ograjo, ponekod tudi z dvema zidovima, za katerima so Nemci uredili svoje položaje. Pri izhodu iz gozda je bil bataljon zaustavljen z močnim sovražnim ognjem. Čez čistino se ni bilo mogoče prebiti brez velikih žrtev, zato je bataljon z dvojnimi obdelanostmi kril preletel z obkoljevanjem sovražnika na vrhu. Zaradi nevarnosti za svoje enote Nemci niso mogli uporabiti topniškega in minometnega ognja in so bili primorani zapustiti pomembno koto. Kota 680 je dominantna, zelo pomembna komandantska in artilerijska opazovalnica ter zelo pripraven položaj za napad v najbolj občutljivi smeri Bulajusa vas-Colaković-Knin. Zaradi tega so Nemci sklenili, da jo ponovno zasedejo ter zadržijo za svoje potrebe. Izvedli so bliskovit napad in primorali naš vođa, ki je ostal za obrambo kote, da se je umaknil. Ko je to zvedel komandant bataljona, je brez posebne navodila bataljon vrnil proti koti iz severne strani. Bataljon je bil na robu gozda in se je pripravljaj za juriš. Del bataljona, ki je bil na severnem pobočju kote, se je najbolj približal sovražniku ter je v enem skoku izvršil juriš in pri tem zaplenil dva mitralješka gnezda, v katerih sta bila dva »šarca«, ki so jih borci takoj izkoristili za bočni ogenj po sovražniku. Ta spopad je trajal skupaj eno uro, in to na najmanjših razdaljah, tako da je bil ogenj na obeh straneh zelo precizen. V času, dokler je besnel boj za omejeni vrh, so bili komandant in politični komisar 8. udarnega korpusa tovariš Petar Drapšin in Boško Šiljegović, ter komandant 26. divizije Boža Božović v štabu brigade in so opazovali boj. Komandant brigade je sklenil vključiti v boj 4. bataljon, da bi koto čimprej zavzeli, a zato ni bilo potrebe, zaradi hitre in odločilne intervencije 1. bataljona. Po boju so prišli na koto, se pri štabu bataljona seznanili s potekom boja in pohvalili enote 1. bataljona. Komandant korpusa generalmajor Petar Drapšin je takoj izdal navodilo, da je treba ta dominantni položaj braniti za vsako ceno, ker je imel poseben pomen za načrtovano kninsko bitko, ki se je s tem bojem dejansko tudi

začela. Na tem dominantnem vrhu so uredili opazovalnice komandantov 8. korpusa, 26. divizije, artilerije (Karla Levičnika) itd. Boj na planini Promini je bil najtežji, toda ne edini boj brigade pred splošnim napadom 8. udarnega korpusa na Knin. Tudi ostali bataljoni so začeli boje v smerih svojega napredovanja ter očistili razne vasi in zaselke, ki so pravzaprav predstavljali zunanjo obrambo črte Knina. Nemci so v večini primerov čakali v svojih urejenih zakloniščih, občasno pa so tudi z manjšimi enotami napadali, zato pa je bila aktivna njihova artilerija, ki je tolkla po naših enotah. Samo zemljišče je zelo odprto in neprimerno za maskiranje, zaradi česar so naši borci v strelski razvrstitvi bili večkrat tarča sovražnega težkega orožja. To niso bili težki, vendar precej izčrpajoči boji. V dneh od 6. do 26. novembra 1944 so naše enote prisilile Nemce na umik do črte Bulajusa-Colaković-Vikadin, od koder se je pričel splošen napad na Knin.

Zemljišče razen omenjene kote 680 na severnih pobočjih planine Promine v smeri prodiranja brigade ni imelo kakšnih posebnih položajev, ki bi dominirali s svojo višino ali bi bili neprehodni za pehoto in oklepne enote. Vseeno je bil za takratne naše strokovne in tehnične možnosti teren zelo težak in neprimeren za boj. Zemljišče je bilo v glavnem ravno, ponekod prav ravno, pa kamnito, trdo in neprimerno za vkopavanje; povsod je bilo veliko kamnitih ograd, največkrat z majhnimi, skorajda nevidnimi vzpetinami, ki so dajale velike prednosti branilcu. Ker so se Nemci dosti časa zadrževali na istih položajih, so izkoristili les in svoja zaklonišča pokrili. Zelo dobro so organizirali ogenj ter ves teren pred položaji minirali s protipehotnimi in protitankovskimi minami. Minirali so vse poti, steze, vhode v gozdove; najbolj skrbno so bili minirani položaji. Takšni sovražnikovi ukrepi so pomenili stalno nevarnost za pehoto in tanke, kar je pri naših borcih ustvarilo določeno negotovost, saj do takrat nismo bili navajeni na takšne pogoje boja. V kninski bitki je prevladoval boj iz neposredne bližine, kar zahteva veliko živčno napetost in velike žrtve. Nemci so bili pač sovražnik, ki se je umaknil samo takrat, ko smo šli na juriš, in to močnejši od njega, toda mi nismo bili nikdar prepričani, da se bomo na zavzetem položaju tudi obdržali, saj so bili tudi Nemci pripravljeni, da nam priredijo presenečenja razne vrste in jurišajo prav tako silovito kakor mi. O tem najbolje pričajo podatki, da so nekateri položaji po nekajkrat prehajali iz rok v roko.

Načrt splošnega napada

Kako je potekal splošen napad za Knin? V bojih od 5. do 25. novembra 1944 so enote korpusa zoževale sovražnikov manevrski prostor; zavzele so primerne položaje ter se pripravile na odločilni napad. Dobile so okrepitev v artileriji in tankih, organizirano je bilo sodelovanje med enotami ter se posebej med pehoto in enotami za podporo. Splošen napad se je pričel 26. novembra 1944, le 20. divizija je pričela napadati dan prej, da bi si s tem zboljšala svoje izhodišne položaje, pritegnila pozornost sovražnika nase ter olajšala položaj drugim divizijam, se zlasti 26. diviziji, ki je bila razporejena v smeri glavnega udara.

Šestindvajsetega decembra so po močnem topniškem ognju

enote 26. divizije ob pomoči tankov šle v napad na celi frontični. Tretja prekomorska brigada (okrepljena s 3. brdskim divizionom, 4 tanki, 3 blindami in enimi tankovskimi topovi) je napadala v centru divizijske razporeditve, in sicer z 2. in 3. in 4. bataljonom in prvi bojno črto, medtem ko je 1. bataljon ostal v brigadni rezervni v vasi Ramljani. Na desnem krilu, naški najbolj izpostavljeni ter najbolj utrjeni točki sovražnikovega razporeda - Bulajusi, je napadalo drugi, v centru razporeditve brisil gade 4. bataljona, na levem krilu v smeri kote 336 pa 3. bataljon. Nemci so bili močno utrjeni in imeli so dobro organiziran sistem ognja, a svoje položaje so zaščitili s protipehotnimi in protitankovskimi minskimi polji. Od izhodišnih položajev za napad pad do prednje črte sovražnikove obrambe je bil teren skorajda popolnoma odprt, ravničast, trda in kamnit in je dajal zelo majhne ugodnosti za prihod na jurišna položaja. Računali smo, da bodo enote prišle na jurišni položaj pod zaščito topniškega in minometnega ognja, a to je samostojno delno uspelo. Po položajih brigade je tolkla močna sovražnikova artilerija, ki ni nehala cel dan. V takšnih razmerah ni bilo možno istočasno jurišati z vsemi enotami, ni istočasno, juriši so bili izvršeni na posamezne bunkerje, toda brez posebnih uspehov. Četrtemu bataljonu je uspelo dobiti nekaj kaj terena v smeri vasi Vujatovića

Velike izgube

Na odprtem prostoru z zelo omejenimi možnostmi za kritje pred pehotnim ognjem so naši enote utrpeli občutne izgube. Posebno težke boje je imel 2. bataljon na Bulajusi, majhner hribečku, ki ni posebno visok, ima pa zelo dobro razporejeno kamnite ograje ter čist prostor na vseh straneh. Nemci so se dolgo zadrževali na njem, ker so se zelo solidno utrdili in pripravili svojo obrambo. Noč pred napadom 26. Nemci verjetno zaradi napada 26. divizije prvega dne še dopolnili že minirani prostor pred svojimi položaji z novimi minskimi polji, tako da je napad naših bataljov nov ujel še vođa nemških inženircev, ki so polagali mine ter so bili zaradi našega ognja cel dan prikovani na zemljo, ker se pač niso mogli vrniti v svoje urejene položaje, ter so imeli velike žrtve. Po zaščiti topniškega in minometnega ognja je bataljon krenil v napad z izhodišnih položajev v vseh Verić in Breg ter se skozi minka polja in pod dežjem raznih eksplozij prebil skorajda do jurišnega položaja, kjer se je bil prisiljen zaustaviti. Čez minka polje in odprt prostor ni bilo mogoče naprej, toda tudi umik je bilo zelo tvegan. Na doseženih položajih je bataljon ostal cel dan neenakopravnem boju s premočnim sovražnikom, ki je glavnin svojih enot imel na urejenih položajih in samo manjše njegove enote na odkritem terenu. Najbolj težavno je bilo reševanje ranjenecv. Pri tem je bilo na eni drugi strani veliko žrtev. Do nekaterih ranjenecv sploh ni bilo mogoče priti ter so cel dan ostali nepreviti; nekateri so podlegli ranam, čeprav bi jih s potrebnim sanitetno pomočjo lahko rešili. mrakom se je 2. bataljon umaknil na izhodišne položaje; s seboj nosil 19 mrtvih in 30 ranjenih tvarišev, od katerih je bila večina zadeta v glavo; to je bila velika izguba za bataljon in brigado kot celoto. Med padlimi so bili tudi namestnik komandanta bataljona prvoborec Vlado Erceg, politični komisar 1. čete prvoborec

Borci 3. prekomorske udarne brigade pri sprevodu nemških ujetnikov v kninski bitki, dne 3. decembra 1944 (skupaj so enote 8. udarnega korpusa ujele 4758 nemških vojakov, podoficirjev in oficirjev)

avtomobilov, 7 protitankovskih in 2 protiletalska topa, del inženirskega bataljona), artilerijsko grupo v temle sestavi: 1. in 2. brdski divizion, 3. in 4. motorizirani brdski divizion, havbični divizion; skupaj je bilo 66 topov in havbic, ne računajoč topov z manjšim kalibrom od 57 mm in protiletalskih topov skupaj z 2552 borci in borkami. (dne 31. 10. 1944 je bilo številčno stanje 8. udarnega korpusa 26.667 mož. Boje korpusa pa so podpirali 1. tankovska brigada, letalci in mornarji). V enotah 8. udarnega korpusa je bilo tudi mnogo Slovencev. Nekaj jih je prišlo iz zaporov in taborišč v Italiji, nekaj je bilo rekonvalescentov iz slovenskih partizanskih enot, ki so bili na zdravljenju v naših in zavezniških bolnišnicah v južni Italiji, več tisoč pa je bilo primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov. Vsi ti so iz zaporov in taborišč, iz posebnih kazenskih enot («battaglione speciale»), iz zavezniških ujetniških in delovnih taborišč ter iz enot »Jugoslovanske kraljeve vojske« v Afriki (Bližnji vzhod in Alžirija) našli ob neznanjih težavah pravo pot in se prek vseh težav in ovir vključili v osvobodilni boj naših narodov. V enote naše osvobodilne vojske so se vključili v južni Italiji, Afriki in Angliji, kjer so se te oblikovale, nato pa so prišli na Vis, nekateri nekoliko pozneje že na osvobodeno obalo pri Splitu in Šibeniku. Glede na svojo vojaško usposobljenost so bili vključeni v pehotne, artilerijske, tankovske, letalske, mornariške enote ter druge specialne skupine. Med njimi je bilo tudi nekaj Italijanov, ki so bili v glavnem vključeni v prekomorske brigade in italijanski ba-

da je lahko pripravil obrambo, in ga je tudi izkoristil, da je uredil sistem opazovanja in ognja v vse smeri. V artilerijskem smislu je imel sovražnik posebno prednost v tem, ker je zelo spretno organiziral opazovanje, uredil dobro maskirane topovske položaje in pripravil elemente topovskega ognja za vse važnejše točke (križpotja, naselja itd.).

Tako pripravljenega sovražnika pa je bilo treba ne samo premagati, temveč uničiti, da bi imel naš 8. udarni korpus prosto pot v Liko. Osnovna operativna zamisel kninske operacije je bila taka: s frontalnim napadom prebiti sovražnikovo obrambo, ga z dvojnimi obdelanostmi - z vzhoda in zahoda - odsekati od zaledja, ga popolnoma obkoliti in nato uničiti. Težišče napada 8. udarnega korpusa je bilo na levem krilu sil, ki naj bi izvršile preboj z juga. Po tej zamisli je bilo odločeno takole: 20. divizija (8., 9. in 10. dalmatinska udarna brigada) naj udari s severozahoda, med Grahovom in Kninom, očisti sovražnikova oporišča v Strmici in Golubiću, se čez Debelo Brdo združi z 19. divizijo ter s severa napreduje čez Kninsko Polje h Kninu; 26. divizija naj prebije sovražnikovo obrambo z juga, vrže sovražnika iz Knina ter ga skupaj z 9. in 20. divizijo uniči; 19. divizija (5., 6 in 14. dalmatinska udarna brigada) naj preseka komunikacijo, ki vodi iz Knina v Ostric, ter prepreči, da bi sovražnik dobil okrepitev s severa in se umaknil z obkolitvenega področja; 9. divizija (3., 4 in 13. dalmatinska udarna brigada) - v korpusni rezervi naj podpre napad 20. in 19. divizije in nato obvlada komunikacijo Zrmanja-Ostric ter prepreči vsak sovražni-

med 2100 do 2300 mož. Sodelovala je v obrambi VS NOVJ in tovariša Tita, ko se je leta 1944 mudil na otoku Visu, nato pa v bojih za osvoboditev Palagruže, Braća, Korčule, Pelješca, cele dalmatinske obale, Splita, Kaštelov, Šibenika, Knina, Mostarja, Bihaća, Gospića, Krka, Klane, Ilirske Bistrice in prispela v Tržič ob Soči 5. maja 1945. Njeni borci so se bojevali v treh sedanjih republikah: Hrvatski, Bosni in Hercegovini ter Sloveniji. V NOV je padlo 836 borcev, ranjenih je bilo 1461, skozi enote brigade je skupaj šlo 4300 borcev, celotna bojna pot brigade v Italiji in Jugoslaviji pa znaša 6100 kilometrov. Za izkazano hrabrost je oktobra 1944 dobila naziv udarna. Odlikovana je z redom narodne osvoboditve, redom zaslug za narod z zlato zvezdo in redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Prav tako je dobila pohvalo vrhovnega komandanta NOVJ tovariša Tita, komandanta glavnega štaba NOV Hrvatske general podpolkovnika Ivana Gošnjaka, komandanta 8. udarnega korpusa in 4. armade generalmajorja Petra Drapšina in komandanta 26. divizije generalmajorja Boža Božovića.

Prvi spopad s četniki

Brigada je pristopila k izvršitvi svoje bojne naloge že 6. novembra 1944. Prvi sovražnik, s katerim je stopila v stik, so bili četniki popa Djujića, ki so bili v bližini rudnika Severića nedaleč od Drniša. Skupaj z našimi borci so pri čiščenju terena sodelovali tudi rudarji rudnika Severića. Sre-

V sestavi 8. udarnega korpusa

e kninske bitke

an-Drago Benčina, pomočnik političnega komisarja 2. čete predvojni komunist Jože Gruden, politični komisar 3. čete student Janez Volk ter drugi. Sovražnik je prav tako imel občutne izgube. Naslednjega dne je bilo sklenjeno, da se v boje pošlje 1. bataljon. Onemirjeni so dobili nalogo, da posušijo napravijo prehode v minskih poljih. Drugi dan je prvi bataljon prešel v napad z istih izhodnih položajev kakor 2. bataljon dan prej. Težišče napada je bilo na levem krilu, ker je naša artilerija z minometi pred tem obrnila najbolj močno in precizno obstreljevala sovražne položaje. Nemci so ravno tako močno stisnili naše položaje z artilerijskimi in minometnimi granatami. Ob samem začetku boja so povzročale težak občutek eksplozije granat težkih havbic po naših izhodnih položajih, zato se je bataljon s približevanjem k sovražniku izognil težkim izgubam. Naši topničarji in minometarji so uspešno tolkli nemške položaje za prvimi ogradami. Napad bataljona so podprli tanki in minolince, toda samo na izhodnih položajih. Tako niso spremljali napredek med juršem, ki so bili v vodilnem trenutku nujni; verjetno bi pomoč tankov na odločilni točki na poti imela odločilni pomen. Pod zaščito topniškega ognja je strelska razvrstitev prišla na jurišno razdaljo in se nam zaustavila, ker so naše granate padle v neposredno bližino naših borcev. Do takrat je bataljon imel že nekaj mrtvih in ranjenih od min. Ko je artilerija prenesla ogenj po globini sovražnikove obrambe, je bataljon prešel v juriš ter zavzel nemške položaje za prvimi zidanimi ogradami. Glavnina bataljona se je v strelski razvrstitvi pomikala naprej in močno streljala na Nemce, ki so se umikali proti zadnji ogradi. Topničarji in tankisti so ustavili ogenj v najbolj kritičnem trenutku in tako omogočili Nemcem, da se ponovno zberejo v kritični zadnji ogradi, pritegnejo svoje sveže rezerve ter izvršijo močan protinapad. Dva strelska stroja sta krenila eden proti drugemu ter streljala iz vsega orožja, min to kar stoji, ker za iskanje zaklonov ni bilo časa. Nemci so bili številni in so šli naprej ne glede na žrtve. Del naših borcev se je umaknil malo nazaj in poskušal skriti na položajih v bližini zidanih ograde, od koder so nekaj minut pred tem pogladi Nemce. Naši borci so streljali na vso moč ter poskušali skriti sotovaršje med dvema ogradama. Presenečen zaradi tako močnega sovražnega protinapada 1. bataljon ni mogel zadržati položajev, od koder je bil pal oženj, da bi se glavnina lahko umaknila s čistine in minskih polj ter bi evakuirala ranjence. V

nekaj več kakor eni kratki uri boja je bila Bulajuša pokrita s trupli ene in druge strani. Sedemdeset mrtvih in ranjenih borcev prvega bataljona najbolj priča o težkem jurišu na Bulajušo. Prezivelim borcem prvega in drugega bataljona bodo ostali dolgo v spominu Bulajuša, njene mine, kamnite ograde ter mnogi padli tovariši.

Sedemnajstega novembra sta 3. in 4. bataljon ravno tako bila teške boje v smerih svojih premikov, toda brez vidnejših uspehov. Tudi ta dva bataljona sta imela veliko borcev izločenih z boja, med ranjenici je bil tudi hrabri komandant 4. bataljona prvoborec Miljenko Čala.

Osemindvajsetega novembra je Tretja prekomorska brigada nadaljevala napade, toda z manjšimi močmi. Njene enote so bile dokaj utrujene in izčrpane. Bilo je očitno, da je sovražnik sklenil te položaje braniti za vsako ceno. Ta dan so Nemci prevzeli iniciativo in so šli v protinapad, ki ga je podpirala artilerija in tanki, toda brez večjih uspehov. Obe strani sta v glavnem ostali na izhodnih položajih.

Tudi ostale enote 26. divizije v preteklih dneh niso dosegle večjih uspehov. Enajsta brigada ni mogla zavzeti Ostroglavice, niti 1. brigada Lisnika. Tako se je prva faza boja za Knin končala brez posebnih uspehov. Toda na obeh straneh z velikimi žrtvami. Nemci so iz smeri Drniša pričakovali glavnino enot 8. udarnega korpusa ter so se za obrambo dobro pripravili, tretjega dne boja so uporabili svoje sveže rezerve in občasno prevzeli iniciativo.

Devetnajsta in 20. divizija na svojih sektorjih delovanja prav tako nista dosegli pomembnih uspehov. Enotam 8. korpusa je bil potreben majhen počitek in prerazporeditev zaradi prevzema ponovne iniciative. Premor je bil izkoriščen za analize in posvetovanja štabov in partijskih vodstev.

Komandant 8. korpusa je sklenil okrepiti pritisk na sovražnika s severne in severozahodne strani. V zvezi s tem je bila 8. brigada 20. divizije poslana ponoči 29. novembra z levega na desno krilo divizije z nalogo, da zavzame dominantne vrhove na Plješevici, prodira proti vasi Plavno ter v sodelovanju z Deseto brigado likvidira sovražnika na Debelem brdu in Mariča glavici. Ta manever in prihod nekaterih enot 9. divizije sta prisilila sovražnika, da je nekatere svoje enote premestil z najbolj branjenega južnega dela fronte na severozahodno stran. Ker je opazil premikanje in prerazporeditev enot 8. korpusa, je sovražnik v nameri, da jih vznemirja, dne 29. novembra zelo povečal aktivnost na celi

fronti in je poskušal ponovno zavzeti nekatere položaje pred fronto 19. in 20. divizije. Tudi na južnem delu fronte je bil zelo aktiven in je s protinapadi skušal odriniti enote 26. divizije, toda vsi njegovi napadi so bili odbiti.

Vodstvo na celi fronti

Tridesetega novembra so naše enote ponovno prevzele iniciativo na celi fronti. Tretja prekomorska je ponovno napadla Bulajušo ter vasi Čolakovići in Vujatovići. Tudi ostale enote 26. divizije so bile zelo aktivne. To niso bili napadi takšne moči kakor 26. in 27. novembra, toda v precejšnji meri so omajali sovražnika. Komaj sedaj smo občutili plodove naših naporov in žrtev iz prvih dni boja. Ker je svoje rezerve angažiral pred fronto 19. in 20. divizije, da bi preprečil popolno obkolitev enot, izčrpanih v prejšnjih bojih, sovražnik ni bil več sposoben, da se obdrži na položajih zunanje obrambe mesta, ter se je ponoči 1. decembra umaknil z Lisnika pred fronto 1. brigade, iz Bulajuše pred fronto 3. prekomorske brigade in Ostroglavice pred fronto 11. brigade. Pred jutrom 1. decembra so enote 3. prekomorske brigade zavzele Bulajušo ter nadaljevale prodor v smeri vasi Čolakovići in Sv. Nikola.

Prvega decembra se je začela etapa boja za Knin, v kateri se je že v samem začetku videl pričetek konca. Sovražnikov manevrski prostor je bil zožen, tako da je po širini znašal povprečno 8 kilometrov in ga je bilo mogoče obstreljevati s težkim orožjem, a na posameznih odsekih tudi s pehotnim orožjem. V taki situaciji je komanda nemškega 15. brdskega korpusa sklenila, da za vsako ceno obdrži ozek prehod proti Gračacu za morebitni premik svojih enot; kakor je znano, je komanda 8. udarnega korpusa sklenila presekati odstopnico ter ga uničiti v obkolitvi. Pri uresničitvi svojih zamisli je nemški 15. brdski korpus zožil širino fronte ter je močno angažiral enote na boki ozkega prehoda, a naš 8. korpus je sklenil, da na jugu angažira korpusno rezervo, to je 12. brigado in del tankovske brigade v prostoru med 3. in 1. brigado 26. divizije, z močnejšim angažiranjem 20. divizije na severu preseka sovražne enote zahodno od Knina na levi obali Krke, z angažiranjem levega krila 19. divizije in 8. brigade 20. divizije preseka odstopnico sovražnikove grupacije v širšem rajonu vasi Padjane ter nato začne počasi uničevati razdvojene skupine.

V zgodnjih jutranjih urah 1. decembra je 3. prekomorska brigada energično nadaljevala boje ter

s pomočjo tankov zavzela utrjeno koto in prodrla proti vasi Škarić na levem ter proti vasi Čolakovići na desnem krilu. Posebno težek je bil boj za šolo v vasi Škarić, ki je v teku dneva nekajkrat prešla iz rok v roke, dokler ni zvečer ob pomoči tankov 2. bataljon dokončno zavzel vas in šolo. Tega dne je brigada imela precej mrtvih in ranjenih. Nemci so se žilavo upirali. Prehajali so v posamezne protinapade, tako da smo jih bili na več krajih primorani odbijati z ročnimi bombami, kar je zahtevalo žrtve na obeh straneh. Drugi dan je brigada iz vasi Knežević in Sv. Nikola nadaljevala napad. Z vključitvijo 12. brigade, okrepljene s tanki, se je fronta 3. prekomorske brigade zožala in se je zato močnejše angažirala na desnem krilu. Ob podpori topništva in tankov je 12. brigada razbila sovražnika v vasi Kilošević. Preboj fronte v centru je olajšal situacijo na krilih. Tako je 3. prekomorska osvobodila vas Sv. Nikola ter podila sovražnika ob komunikaciji Jaramezi-Knin.

Istočasno je prva brigada zloмила odpor sovražnika v vasi Ljubac in prodrla do leve obale Krke, zahodno od Knina. S prvim mrakom so tri brigade 26. divizije prodrle na levo obalo Krke južno od Knina, od koder bi lahko iz pehotnega orožja tolkla po mestu. Boji so se nadaljevali tudi ponoči. Brez večjega odpora demoraliziranega sovražnika so enote 26. divizije nekaj po polno-

demoraliziran ter razbit zaradi pritiska 10. brigade 20. divizije in 3. brigade 9. divizije s severa je sovražnik poglaval v zrak skladišče municije v tunelu železniške postaje Straža in pustil v plamenih 500 težkih ranjencev, ki zaradi stalnih eksplozij in ognja niso mogli biti evakuirani. Dne 4. decembra so nekateri ostanki razbitega sovražnika poskusili, da se prebijajo čez Debelo brdo. Glavnina teh enot je bila odbita in pozneje uničena, nekaterim manjšim četniškim skupinam pa je uspelo, da so se prebile na področje vasi Strana. Druga skupina je poskusila preboj prek vasi Očestovo; ob tem je uničila naš tank in prebila fronto 1. bataljona 14. brigade. Nekaj skupin se je z vozili prebilo do vasi Radučić, kjer so zapustile motorna vozila in težko oborožitev ter se poskušale prebiti prek Padjan, toda brez uspehov. Zadnji poskus je napravila skupina 350 vojakov, v kateri je bilo 150 oficirjev in podoficirjev. Skušali so se prebiti prek vasi Padjane, toda 5. brigada 19. divizije je ob pomoči tankov tudi ta poskus preprečila, in tako je odpor prenehal ter se je kninska bitka končala.

Pomen kninske bitke

Kninska bitka se uvršča v vrsto najtežjih bojev, ki jih je vodil 8. udarni korpus. Nemci so se

tudi 5. bataljon 11. dalmatinske brigade, ki je prispel iz Afrike. Zaradi velikih izgub v dotedajih bojih in v boju za Knin je bil nato kot samostojna enota razformiran, borci so bili razporejeni v ostale bataljone omenjene brigade, starešine pa premešeni v 3. prekomorsko brigado in pristabne enote divizije.

Dne 3. decembra 1944 so se v Kninu videli strašni prizori. Pobiti Nemci, napihnjeni konji, polomljena ter razmetana konjska in druga oprema, vse to je skorajda onemogočilo prehod vozil. Še zlati je bil pretresljiv pogled na križišče v severnem delu mesta, kjer so se Nemci umikali proti zahodu. Križišče so razrile granate, dva dni pozneje so bili prizori ob cesti od železniške postaje Straža do vasi Ilići še strašnejši. Prevrnjeni topovi in kamioni, zgoreli tanki, mrtvi ljudje in konji, razmetana oprema, na kateri so počivali izčrpani neobriti Nemci in četniki, to je bil prizor, ki ga režirajo lahko samo surovi brezkompromisni boji, kakršni so bili v Kninu. To sliko je dopolnjevala še tragična usoda 500 težkih nemških ranjencev, ki so se dušili v dimu in goreli v plamenu ognja, ki so ga jim zanetili njihovi tovariši. Malokatero mesto je tako nazorno videlo popoln polom in bedo bahavih osvajalcev in domačih izdajalcev kakor prav Knin. Če upoštevamo, koliko zla so napravili našim narodom, ko so brezsrčno ubijali naše ranjen-

Borci 3. prekomorske udarne brigade v osvobojenem Kninu, dne 3. decembra 1944

či pridrle v Knin (3. decembra 1944). Pred jutrom so v Knin pričele prihajati enote 11. brigade od vzhoda in 10. brigade 20. divizije od severa. S tem je bil obroč okrog sovražne grupacije vzhodno in jugozahodno od Knina dokončno zaprt.

Lov za razbitimi skupinami

Druga dne se je začelo čiščenje terena in lov na razbite skupine, ki so se poskušale prebiti skozi obroč naših enot. Večina teh enot se je vdala brez odpora, in tako je bil sorazmerno lahko likvidiran odpor vzhodne skupine.

Likvidacija vzhodne skupine je pomenila konec bojev 3. prekomorske brigade v kninski operaciji. Dne 3. in 4. decembra se je začela obkolitev in uničenje zahodne skupine v širšem rajonu vasi Padjane. Dne 3. decembra je imela večje boje le 19. divizija, ki je bila določena za preprečevanje umika glavnine sovražnih enot. Šesti brigadi ni uspelo pravočasno zavzeti kote 468 na vzhodni strani in tako preprečiti umik vsem enotam, a je zato peti brigadi uspelo zavzeti vas Padjane in vasi Ilići in postaviti stike z 20. divizijo na Debelem brdu; tako je zaprla obroč okrog glavnine sovražnih enot. S tem je bila usoda teh enot zapečaten. Pri uničenju sovražnika na tako majhnem prostoru ter uničenju glavnine obkroženih enot je znatno pomagala tankovska brigada, ki je bila po likvidaciji sovražnika v vasi Ljubac premeščena na drugo obalo Krke, od koder je uspešno pomagala enotam 19. divizije.

branili tako žilavo, da smo morali večino položajev zavzeti na juriš. Čeprav so naše enote imele močno pomoč v artileriji in tankih, so večji del težkih situacij enote reševale v boju od blizu. A to je takšen način bojevanja, ki zahteva velike žrtve ter velike psihične obremenitve. Ko ocenjujemo vse težave, s katerimi so se srečevale naše enote od planine Promina do zaključka te bitke, lahko upravičeno ugotovimo, da je hrabrost bila množičen pojav tako pri borcih kakor pri borkah. Prvi neuspehi nas niso omajali. Napori, da se obvlada žilav nasprotnik, so se nadaljevali z nezmajljivo energijo. To najbolj potrjujejo podatki: 6555 mrtvih, 4758 ujetih vojakov, podoficirjev in oficirjev ter velika količina bojnega plena. Rešila se je samo neka manjša skupina. Značilno je, da so Nemci pred sklenitvijo obročja premetili v Bihac popa Djujića in njegove najozje spremstvo. Reševanja četništva ter njihovih političnih mahinacij za preprečitev, da se srbski življenj vključijo v enote NOVJ, varovanje enot za morebitno zavezniško izkrcanje na delu obale pri Šibeniku, vse to je tudi med vzroki, zakaj se je Knin tako trdo branil. Tudi naše enote so imele velike izgube: 629 mrtvih, 2272 ranjenih in 126 pogrešanih borcev. Enote 26. divizije pa so imele 244 mrtvih, 825 ranjenih ter 23 pogrešanih. Samo iz 3. prekomorske brigade je bilo izločenih nad 400 borcev in starešin, od tega 205 padlih.

V bojih za Knin je bilo porabljenih 20.000 min za minometalce ter 9.600 ročnih in tromblonskih bomb. V kninski operaciji je 1. tankovska brigada izgubila 4 tanke in 1 oklepno vozilo, 4 tanki in 2 oklepni vozili pa so bili poškodovani. Velike izgube je utrpel

ce, ki so se reševali s položajev, in bolničarke, ki so jih previjale, potem tudi takšna cena ni previsoka.

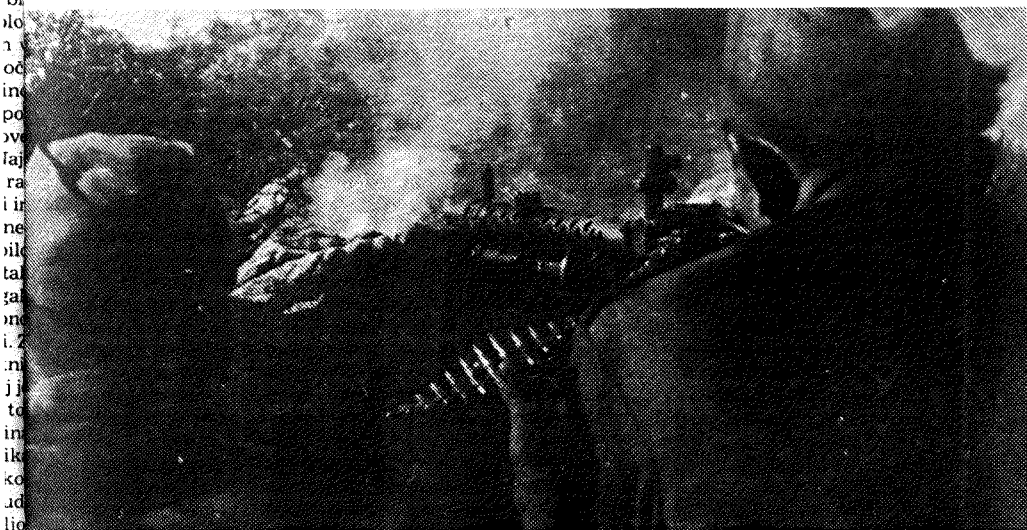
Kninska operacija je borcem 3. prekomorske brigade ostala v spominu tudi zaradi tega, ker je zahtevala veliko žrtev med tovarišicami iz brigade. Padle so sekretarka SKOJ v brigadi Nada Žagarjeva, sanitetna referentka 3. bataljona Vojka Šmuc, sekretarka SKOJ 4. bataljona Karmela Mijan-Bosna, bolničarka 3. čete 1. bataljona Mara Gavrančič-Seka, bolničarka 1. čete 2. bataljona Katica Andrić, bolničarka 2. čete 2. bataljona Marija Šaman, bolničarka Natalija Matana, bolničarka Dobrila Mašković itd.

Tako so borci 8. udarnega korpusa NOVJ častno izpolnili svojo nalogo v tej veliki operaciji ter s svojim junaštvom in veliko požrtvovalnostjo kljub slabši oborožitvi premagali sovražnika. Svojo nalogo in dolžnost so dobro izpolnili vsi borci in komandni kader. Zamisel obkolitve je bila dobro izpeljana.

Za vztrajnost v teh hudih bojih, za dosegene uspehe in junaštvo so osvoboditelji Knina prejeli pohvalo vrhovnega komandanta NOV in POJ maršala Tita.

V kninski bitki so si naše enote pridobile mnoge dragocene izkušnje in z zaplenjenim orožjem in tehniko (zaplenjeno je bilo 78 topov, 37 protiavijskih topov 20 mm, 535 kosov avtomatskega orožja, 5.000 pušk, 200 motornih vozil, 5 tankov in velika količina raznega bojnega materiala, municije in opreme) zboljšale svojo opremljenost ter se tako pripravile na izpolnitev največje in najčastnejše naloge – osvoboditve Istre in Slovenskega Primorja.

Albert Klun

Borci 3. PUB v bojih za osvoboditev Knina, november 1944. Fotografiral je Djuro Vojvodić, sekretar SKOJ 1. bataljona (po smrti Nade Žagarjeve je postal sekretar SKOJ brigade)

Besede, ki pomagajo, razdružujejo

Včasih se zlomijo tudi viharni borovci

»...sem član zveze borcev, višinski kmet, bolan, izgubil sem sina, prizadet sem in obrekovan, da, celo poniževan. Rad bi nekomu zaupal svoje težave, se izpovedal... nemo goče je vse to držati v sebi... naša hiša je bila med vojno stalno zatočišče številnih borcev, brigade so si podajale kljuko...«

(Drobci iz pisma Ivana Ravnaka, kmeta iz Lipe nad Frankolovim)

Življenje je slej ko prej nenehna vojna. Vojna s samim seboj, spopad z okolico, vklešenost med neprijetnosti. Ravnak pod Kislico, osemsto metrov visoko se je vgnezdila že pred kakšnimi osmimi stoletji trdoživa bratovščina njegovih pradedov in dedov in trmasto vztrajala do današnjega dne, le še s težave dohaja žilavo naravo svojih prednikov. Vklešenost v težave, grenkoba, porojena iz zakotja nepremišljenih besed, izrečenih kar tako, za vsakdanjo rabo, ga lomi bolj kot tragedija, ki jo je moral preživeti.

Ko postane človeku na moč hudo, težko loči pleve od žita, strahovi dvigujejo glave, noči so razvlečene, dnevi pretežki...

Kurir in obveščevalec Ivan Ravnak, tistikrat komaj petnajstleten fantič, ki je korakal skozi hoste skupaj z Milošem Ogrizkom-Samom, za katere je zbiral podatke, nenehno premišljuje o dneh, ko je zrl v znane in neznane obraze borcev Tomšičeve in Bračičeve brigade, pogosto goste domačije pod Kislico. Premišljevanje se zliiva s sedanostjo...

Čas klesti nekdanjega petnajstletnega kurirja in obveščevalca.

Domenili so se frankolovski borci, da se bodo zbrali na Ravnakovini. Tri leta je že od tega. Ivan je pripravil deske za mize in klopi. Iz svojega. Ves teden so pekli kruh. Dal je tudi junca. Za partizanski golaž. Partizanska pesem je razviharila senožeti, kjer se pogosto pasejo srne in divje svinje lomijo koruzo.

Poravnali so račune, Ivanu pa se vendarle zdi, da je bil prikrajšan. To ga pekli. Leta minevajo. Ivana pa še vedno grize.

Kmalu zatem je odšel na pot. V Ljubljano. Sina obiskat, vojaka. Dogovorila sta se, da skupaj odrineta domov, le za hip, za nekaj uric.

Doma je bilo še vedno živahno, gasilci, ki so prejšnji dan na veselici pozabili na vsakdanje skrbi, so pospravljali ostanke burnega dne na Ivanovi domačiji. Na pomoč je priskočil tudi Ivanov najstarejši, vojak, fant, ki je pravkar obiskoval tečaj za desetarja, član zveze komunistov, dečko in pol, v vojski so ga celo predlagali za odlikovanje: dobil naj bi znak vzornega vojaka.

Smrt čaka na cesti

Ivanov najstarejši je odrinil v dolino, v Frankolovo. Na cesti pred graščino se je zgodila nesreča in fant je obležal. Čez štiri ure je bil mrtev.

Ivana je začelo klestiti, vihar pod Kislico se je razdivjal. Sina, ki bi moral biti gospodar, ni bilo več. toda Ivan je hotel dokazati, da njegov najstarejši ni bil kriv.

Hodil je po sodiščih, iskal pravico, dokazoval, znosil kup denarja odvetniku, prepričan, da nekaj ni v redu. Vse je kazalo, da je tako. Kup znamenj, ki so nasprotovala po njegovem merilu ugotovitvam. Ni uspel.

Vihar bi utihnil, če ne bi gorje povečala beseda. Prihajale so hinavsko skrite, govori Ivan, zbadale, rezale v živo... Obrekovanje, blatenje? Je

morda Ivan v svoji boli videl več? Nekaj je vendarle moralo biti.

Ivanov prvorojenec je bil človek, ki so ga hvalili. Ravnatelj frankolovske šole je nekoč dejal: Vzemite si ga za zgled. Njegov predstojnik v vojski je na pogrebu jokaj, trda črnogorska

duša. Prizadevnost in pridnost je pokazal na vsakem koraku.

Med senožetmi in strminami se je začelo šušljati. Povožilo ga je, ker je bil v partiji, kjer menda mlečnozobec ni imel kaj iskati. Ugonobilo ga je, ker so bili pri njih nenehno partiza-

ni... Iskanje napak tam, kjer jih ni. Je vse to rodila Ivanova boleost?? Morda... Zloba največkrat ne pozna meja. Tudi to drži.

Ravnakova dva sta bolna. Ivan je prebolel zlatenico, meningitis, pred leti so mu odrezali tričetrt želodca, roke se mu tresejo, težko se zbere, le s težavo povezuje misli, zapolnjuje vrzeli. Takšen človek ne more vihteti krampa, krotiti težke motorne žage, se preganjati s koso po senožetih.

Vsa čast občinskemu, celjskemu združenju borcev, trpko pove. Lanskó jesen je zaprosil domačo, frankolovsko krajevno skupnost za skromno pomoč za mlajšega, enajstletnega sina Stanislava. Pred dnevi je dobil odločbo, s katero so odobrili fantiču tisočak, Ivan je hvaležen. Med ljudmi pa je zaplalo, ve povedati. Če bo dobil takšen kmet, kot je Ravnak, bi morali dobiti vsi, so zacvilile senožeti. Tiste senožeti, ki so ob pogrebu najstarejšega, ko sta bila z ženo v šoku, odrejele običaje.

»Kaj bodo rekli ljudje, če boš pustil fanta po vojaško, civilno pokopati,« so drezale v razboleli duši.

Besede so ga zvrtnile, kot da bi ga s polenom nekdo tolkel po hrbtu.

Prodal je v dolino dva voza drv. Za ljubi kruhek. V dolini so ceno močno povečali, grenkobno strmi predse, ko se utrne zadnja beseda. Da bi ga užalili. Njega, ki še tako boleče nosi v sebi spomin na mrtvega fanta.

Ko se je pravdal za resnico, so mu navrgli: Nikar tako ne žalujte, pomislite, koliko jih je padlo v vojni...!

Njega dni je bil lovec. Lovcev tam okoli ni malo. Ko so se zgrnile nesreče, so rekli: Če lahko hodi na jago, tudi motorko lahko drži...

Nesreče so ga spremenile

Štefan Dolar, predsednik frankolovske borčevske organizacije, je na svoji domačiji pravkar kuril sredi sodovih dog, dim je uhajal skozi vrata in vražja vročina je oblivala živahnega možakarja. Da mora biti tako, je veselo poskočil okoli vročih dog, ki jih menda ogenj skrivi in močne roke uravnajo v sod. Za Ravnakove težave ve. Ne bo čisto držalo, kar trdi, gostobesedno prepričuje. Človek ima občutek, kot da mu je neprijetno.

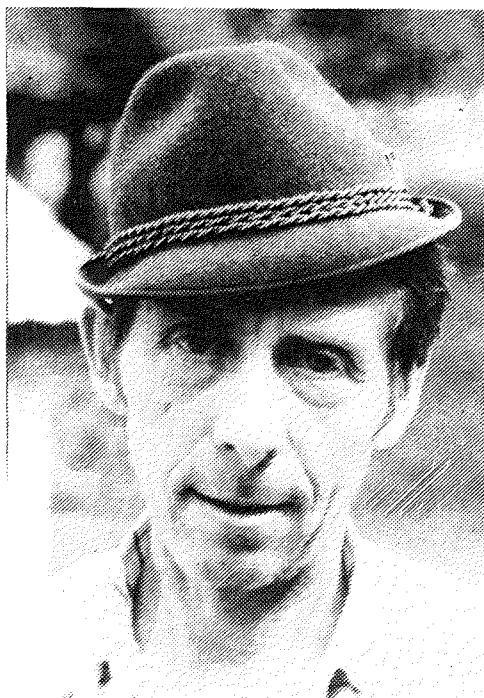
»Vem, da so se pri Ravnaku pogosto zbirali partizani, da je bil Ivan obveščevalec, in da ima to tudi priznано. On je, veste, močno prizadet zaradi sinove smrti in mogoče malo več vidi in sliši, kot je res. Materialno ni na tako slabih nogah. Dva tisoč osemsto dinarjev dobiva od borcev. Tudi tisto o proslavi pri njegovi domačiji ne bo držalo. Pošteno smo mu plačali, poravnali smo dolgeve. Ivan je malo pretiraval.

Kar se tiče fanta, nimam kaj reči, res je bil fant od fare. Govorice so morda res bile, vendar do mene niso prišle. Saj veste, ljudje so hudobni, nepremišljeno zinejo tja v en dan. Da bi fant bil komunist, ne vem. Ivana je nesreča čisto spremenila. Če smo se z njim kdaj pogovarjali o težavah? Ne! No, res bi bilo dobro.«

Ivan premleval svoje nesreče, povezuje besede, nenehno se vrača nazaj, le s težavo še živi za ta dan, za te ljudi. Biti tukaj in zdaj, je zanj več kot težko. Enajstletni Stanislav bo bržkone ostal doma, na kmetiji, hči se je poročila, senožeti je ne mikajo. Tisti, v katerega je polagal vse upe, je že zdavnaj odšel.

»... rad bi nekomu zaupal svoje težave, se izpovedal... nemo goče je vse to držati v sebi...«

. Milenko Strašek

Ivan Ravnak

Štefan Dolar

Žena Neža

Sin Stanislav

Domačija pod Kislico

2. ZZB NOV se na podlagi svojih revolucionarnih izkušenj in kot politično moralna sila družbe vključuje v reševanje vseh bistvenih vprašanj razvoja socialistične samoupravne družbe. Izhajajoč iz programa zveze komunistov in opirajoč se na delovanje svojega članstva in organizacij se bojuje: za ohranitev in razvijanje pridobitev NOB in socialistične revolucije; za razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov in za utrjevanje oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi in občanov; ZA NADALJ-NJI RAZVOJ IN NAPREDEK GOSPODARSTVA IN NJEGOVE MATERIALNE OSNOVE, KI JE TEMELJ NAŠEGA SAMOUPRAVNEGA SOCIALISTIČNEGA SISTEMA; za krepitev bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije; za obrambo svobode, neodvisnosti in samostojen socialistični samoupravni razvoj; za neodvisno in neuvrščeno politiko socialistične Jugoslavije, mir in varnost v svetu; zavzema se za socialno in ekonomsko varnost borcev; vojaških invalidov in družin padlih borcev in za razvijanje tovariških, humanih odnosov ter solidarnosti delovnih ljudi.

3. ZZB NOV se bojuje za socialistično samoupravno demokracijo in oblast delavskega razreda in vseh delovnih ljudi kot uspešen in vsestranski razvoj delegatskega sistema kot sredstva za popolnejše in demokratičnejše izražanje pravic, obveznosti, odgovornosti, svoboščin in različnih interesov delovnih ljudi in občanov ter njihovega neposrednega vključevanja v opravljanje družbenih zadev. ZZB NOV se zaveda, da se prek delegacij in delegatov ter njihovega medsebojnega povezovanja ti interesi demokratično rešujejo in usklajujejo v skupne in splošne družbene interese.

Zato si prizadeva, da delegatski sistem deluje in se razvija tako, da celotna družbena zavest in organizirane socialistične sile sodelujejo pri vsakodnevnem delu, sprejema-nju sklepov in odločitev, in da so ti sklopi in odločitve izraz zavesti in hotenj vseh delovnih ljudi in občanov. Članstvo in organizacije ZZB NOV morajo zato spremljati zadeve, ki jih obravnavajo delegacije in delegatske skupščine in vplivati s svojimi stališči ter izražati svoj poseben družbeni interes. Člani ZZB NOV in njihove organiza-cije so odgovorni za skupno sprejeto politiko in njeno uresničevanje. ZZB NOV kot sestavni del SZDL OPRAVLJA tudi družbeno nadzorstvo nad delom oblastnih in upravnih organov.

4. ZZB NOV kot sestavni del SZDL Slovenije deluje tako, da uveljavlja vlogo socialistične zveze kot enotne fronte organiziranih socialističnih sil in kot dejavnika združevanja najširših množic delovnih ljudi in občanov ter oblikovanja in povezovanja njihove socialistične in demokratične zavesti. ZZB NOV v socialistični zvezi prispeva k uresničevanju idejne in politične enotnosti, k oblikovanju skupne politike in akcij vseh delovnih ljudi in občanov ter družbenih dejavnikov; k hitrejšemu reševanju neposre-dnih družbenih vprašanj ter je prisotna v vsakodnevnem delegatskem dogovarjanju in odločanju na vseh ravneh. Organizacije in njihovi organi ter delegati ZZB NOV v občinskih in republiški konferenci SZDL Slovenije še posebej skrbijo in odgovarjajo za delo in aktivnost družbenopolitičnih zborov in skupščin družbenopolitičnih skup-nosti.

5. Člani in organizacije ZZB NOV si za varovanje svobode in neodvisnosti ter prenašanja revolucionarnih izkušenj iz NOB prizadevajo za čimvečjo obrambno spo-sobnost naše družbe, za vsestranski razvoj sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter vsega, kar usposablja delovne ljudi in občane, da bi bili pripravljeni in sposobni z vsemi silami in sredstvi braniti suverenost, neodvisnost in teritorialno nedotakljivost SFRJ ter njeno samoupravno ureditev. V ta namen sodelu-jejo s temeljnimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi, z vsemi drugimi družbenopolitičnimi družbenimi organizacijami društvi ter njihovimi organi ; z zvezo rezervnih vojaških starešin, teritorialno obrambo in jugoslovansko ljudsko armado in vsemi drugimi, ki razvijajo različne oblike splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

6. ZZB NOV skupno z organi družbenopolitičnih skupnosti, samoupravnimi intere-snimi skupnostmi, organizacijami združenega dela in krajevnimi skupnostmi ter

napis: »Smrt fašizmu – svoboda narodu«, na drugi strani pa slovensko zastavo z izpisanim geslom »Za socialistično domovino«.

Svoje ZASTAVE imajo lahko tudi skupnosti borcev enot in služb NOV in POS, pa tudi druge skupine borcev.

ZASTAVE združenj, skupnosti borcev in skupin borcev ločujemo s TRAKOM NA ZASTAVI, na katerem je izpisano ime združenja, skupnosti ali skupine borcev NOV.

TRAK NA ZASTAVI je rdeč z zlatim robom, zlate so tudi črke.

Poleg napisa se lahko na traku označijo tudi drugi simboli pripadnosti posameznim skupinam ali skupnostim borcev enot in služb NOV in POS.

58. člen

Združenja vojaških invalidov imajo svojo ZASTAVO. Ena stran ZASTAVE je rdeča z uvezeno značko VOJŠAKIH INVALIDOV in napisom Združenje VOJAŠKIH INVALIDOV (kraj oziroma ime združenja). Druga stran ZASTAVE JE slovenska zastava.

Na TRAK ZASTAVE se lahko vpiše ime invalidske organizacije ali razna posvetila.

59. člen

V znak žalovanja se zavezuje na vse ZASTAVE pentlje iz črnega tila.

60. člen

Emblem zveze združenj borcev je peterokraka rdeča zvezda na pozlačenem in okroglo izoblikovanem ozadju. V sredini sta lika partizana in partizanke z razvito zastavo.

Značka vojaških invalidov je v obliki ščita. Na belem polju sta prekrizana meča, v sredini peterokraka zvezda. Obdana je z lovorovo vejico, spodaj pa so VPISANE ČRKE VIJ.

61. člen

Zveza združenj borcev NOV Slovenije praznuje praznik borca 4. julij kot svoj praznik.

62. člen

Republiška in občinske organizacije zveze združenj borcev, kakor tudi združenja vojaških invalidov v Sloveniji imajo svoje pečate. Obliko in besedilo pečata določa republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

63. člen

Občinski odbori in republiški odbor ZZB NOV Slovenije lahko podelijo posamezniku ali organizacijam ZZB posebna priznanja, diplome, nagrade za njihovo izredno aktivno delo v organizaciji ZZB NOV ali za dosežke na zgodovinskem, leposlovnem, kulturnem, umetniškem, znanstvenem in drugih področjih ZA POSEBNE ZASLUGE PRI RAZVIJANJU SODELOVANJA MED NARODI IN V BOJU ZA MIR, s čemer razvijajo revolucionarne tradicije NOB.

64. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije podeljuje za izredne zasluge pri organiziranju in vodenju NOB in organizacije ZZB NOV svoje najvišje priznanje »Listino ZZB NOV Slovenije«.

Listina se podeljuje posameznim osebam ob njihovih življenjskih jubilejih, zato izraža priznanja za njihov celoten prispevek v oboroženem boju in socialistični revoluciji ter pri razvijanju organizacije ZZB NOV.

65. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije podeljuje za praznik vstaje slovenskega naroda – 22. julija »Nagrado vstaje slovenskega naroda«.

XI. PRIZNANJA IN NAGRADE, »NAGRADA VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA« IN »LISTINA ZZB NOV SLOVENIJE«

traja štiri leta.

Mandat članov nadzornega odbora in članov nadzornega odbora ZZB NOV občine dnik in sekretar predsedstva.

Predsednik, podpredsednik in sekretar odbora so hkrati predsednik, podpredse-statutih.

Predsednik, podpredsednik in sekretar odbora so hkrati predsednik, podpredse-konference SZDL ter v druge organe organizacije, če je to določeno v njihovih funkcijah delegacij, imenuje delegate ZZB NOV v organe in oblike delovanja občinskega predsedstva občinskega odbora, ki med posameznimi sejami odbora opravlja niti in drugimi organizacijami ter s samoupravnimi ustanovami.

Predsedstvo organizira delo pomožnih teles, razvija in poglablja povezanost občinskega odbora z združenji, organizira in pospešuje sodelovanje z drugimi družbenopolitič-na podlagi politike in smeri občinskega odbora.

Predsedstvo je političnoizvršni organ občinskega odbora. Svojo funkcijo opravlja ZZB NOV občine iz svojih vrst PREDSEDSTVO.

Za delovanje občinskega odbora med posameznimi sejami voli volilna skupščina **20. člen**

Mandat članov občinskega odbora traja štiri leta.

delegat družbenopolitičnega zbora občinske skupščine.

družbenopolitični organizaciji na enotno določeni kandidati listi SZDL volijo za Občinski odbor ZZB NOV predlaga kandidate ZZB NOV, ki se v okviru vseh reno SZDL in v druge samoupravne organe, organizacije in skupnosti.

Občinski odbor ZZB NOV voli delegacijo in delegate ZZB NOV v občinsko konfe-skupnostmi ter pristojni organi.

organizira medobčinsko sodelovanje in sodelovanje z drugimi organizacijami in potrebna za njegovo izvajanje, sprejema družbene dogovore ter druge splošne akte, sprejema delovni program občinske organizacije ZZB NOV, in skrbí za sredstva, ki so koordinira in usmerja delo združenj, aktivov ter skupnosti borcev enot in služb NOV, usmerja in ocenjuje delo predsedstva, komisij in drugih organov občinskega odbora, usmerja in ocenjuje delo v stalni skupščini ZZB NOV občine.

Občinski odbor ZZB NOV izvaja sklepe in stališča skupščine ZZB NOV občine.

19. člen

Občinski odbor ZZB NOV NAJKASNEJE 45 DNI pred volitvami.

Sklep o sklicu volilne skupščine ZZB NOV občine ter o njenem sestavu sprejme dotedanjemu odboru in nadzornemu odboru.

delegatov, nimajo pa pravice glasovanja o poročilu odbora skupščini ter o razrešnici Dotedanji člani odbora in nadzornega odbora imajo na volilni skupščini vse pravice ija še člani dotedannjega občinskega in nadzornega odbora ZZB NOV.

Volilno skupščino poleg navedenih v prvem in drugem odstavku tega člena, sestav-nega odbora ZZB NOV Slovenije, izvoljeni v občini.

Skupščini ZZB NOV občine prisostvujejo tudi člani republiškega odbora in nadzor-vključeni tudi tisti člani, ki jih združenje borcev izvoli v občinski odbor ZZB NOV.

Med delegate, ki jih izvoli združenje borcev za skupščino ZZB NOV občine, so volilnih delegatov za skupščino ZZB NOV občine.

POS, ki imajo v občini domičil, v skladu s sklepom občinskega odbora ZZB NOV o in združenja vojaških invalidov ter delegat skupnosti borcev enot in služb NOV in in skupščino ZZB NOV občine sestavljajo delegati, ki so jih izvolila združenja borcev **18. člen**

Skupščino ZZB NOV občine sestavljajo delegati, ki so jih izvolila združenja borcev ZZB NOV Slovenije oziroma za člane republiškega odbora in nadzornega odbora.

Občinski odbor in nadzorni odbor ZZB NOV, voli predsedstvo, delegate za skupščino Volilna skupščina ZZB NOV občine razen tega še verificira rezultate delegatov v ocnjuje delo občinskega odbora, njegovega predsedstva in drugih organov in nje mandatno obdobje, sprejema statutarne sklepe in druge potrebne splošne akte, SKEGA ODBORA ZZB NOV in odloča o drugih kadrovskih vprašanjih.

cih.

delo povezovati tudi z organizacijami ZZB NOV v teh skupnostih oziroma organiza-krajevnih skupnosti ali organizacijah združenega dela, so te skupnosti dolžne svoje kolikor se dejavnost posameznih skupnosti borcev odvija tudi še v drugih občinah, sedež organizacije združenega dela ali druge organizacije ali skupnosti.

NOV, na območju katere ima posamezna skupnost borcev domičil, oziroma kjer je svojim delovnim programom vključujejo v delovni program občinske organizacije ZZB skupnosti, organizacije združenega dela in druge organizacije in skupnosti, se s skupnosti, ki imajo domičil družbenopolitične

35. člen

svoj odbor enote oziroma službe.

kakor tudi za reševanje drugih skupnih vprašanj. Pripadniki skupnosti borcev volijo enote ali službe, zbiranja zgodovinskih gradiva in pisanja zgodovinskih publikacij, povezovanja, razvijanja tovarštva, organiziranja skupnih srečanj, razvijanja tradicij Pripadniki posamezne enote ali službe se lahko organizirajo zaradi medsebojnega

34. člen

V. SKUPNOST BORCEV ENOT IN SLUŽB NOV IN POS, AKTIVI BORCEV, SEKCIJ, KOMISIJE, SVETI IN ODBORI

liati.

odboru združenja oziroma odboru zveze združenj borcev, ki je dolžan o tem razprav-podruženja ali skupščine poročajo nadzorni odbor o svojem delu in ugotovitvah Med zasedanji skupščine poročajo nadzorni odbor o svojem delu in ugotovitvah odbora in ocenjuje materialno in finančno poslovanje svojih organov in organizacije. O svojem delu in ugotovitvah poročajo skupščini, ki obravnava poročilo nadzornega v skladu z veljavnimi predpisi in delovni programi organizacije.

izboljšanje dela in skrbí za čimbolj ustrezeno ter racionalno porabo finančnih sredstev, riarno in finančno poslovanje organizacije, v kateri je izvoljen, predlaga ukrepe za Nadzorni odbor nadzira, spremlja in najmanj enkrat letno pregleda celotno mate-riale svoje srede predsednika, po potrebi pa tudi sekretarja, ki vodita delo odbora.

občinskih in republiške zveze združenj borcev. Člani nadzornega odbora volijo iz NOV. Voljeni so na enak način in po istem postopku kot odbori združenj in odbori Nadzorni odbori so organi skupščin združenj in skupščin zveze združenj borcev

32. člen

IV. NADZORNI ODBOR

Predsedstvo lahko iz svojih vrst imenuje sekretariat kot metodo svojega dela.

traja dve leti in je lahko ponovno izvoljen, toda največ še za eno mandatno dobo. Mandat sekretarja sta lahko ponovno izvoljena, toda največ še za eno mandatno dobo. Mandat sekretarja Mandat predsednika, podpredsednika traja eno leto. Predsednik, podpredsednik Mandat predsedstva republiškega in nadzornega odbora ZZB NOV traja štiri leta.

dnik in sekretar predsedstva.

Predsednik, podpredsednik in sekretar odbora so hkrati predsednik, podpredse-določeno z njihovimi statuti.

konference SZDL Slovenije ter v druge organe in organizacije ter skupnosti, če je to delegacije, imenuje delegate ZZB NOV v organe in oblike delovanja republiške Predsedstvo republiškega odbora, ki med dvema sejama odbora opravlja funkcijo škega odbora in njegovih organov.

problemi, ki se pojavljajo v delu organizacije ZZB NOV Slovenije ter o delu republi-

ljudsko obrambo in Glavnim štabom za splošni ljudski odpor pa revijo Naša obramba. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je ustanovitelj revije Borec.

IX. MATERIALNA SREDSTVA IN SKLADI

53. člen

Sredstva, s katerimi razpolaga ZZB NOV, se zbirajo s članarino in dotacijami TER PRISPEVKI, ki jih za izpolnjevanje njihovih nalog dajejo družbenopolitične skupnosti, organizacije združenega dela, KRAJEVNE SKUPNOSTI, SAMOUPRAVNE INTERESNE SKUPNOSTI IN DRUGE SAMOUPRAVNE ORGANIZACIJE TER SKUPNOSTI ALI POSAMEZNIKI.

Višina članarine je enotna za vse člane ZZB NOV Slovenije. NJENO VIŠINO IN RAZPOREDITEV DOLOČI, NA PODLAGI ZBRANIH MNENJ OBČINSKIH ODBOROV ZZB NOV, REPUBLIŠKI ODBOR S SVOJIM SKLEPOM. V združenju se lahko enotna članarina zviša, če so se tako odločili člani združenja na svoji skupščini.

54. člen

Finančna sredstva se lahko zbirajo tudi s prireditvami, prostovoljnimi prispevki članov in organizacij, kakor tudi iz drugih virov. Pri tem je treba skrbeti, da je vse finančno in materialno poslovanje v organizacijah ZZB NOV v skladu z zakonskimi predpisi in opravili organov samoupravljanja.

55. člen

PREMOŽENJE IN FINANČNA SREDSTVA VOJAŠKIH INVALIDOV SO NAMENJENA VOJAŠKIM INVALIDOM IN SE LAHKO KORISTIJO SAMO ZA NJIHOVE POTREBE.

Združenja in ZZB NOV lahko samostojno ali z medsebojno združenimi sredstvi ustanovijo sklade za namensko določene potrebe, ki so v skladu z dejavnostjo organizacije. Upravljanje s sredstvi skladov, način njihove uporabe in poslovanja se uredijo s posebnimi sklepi ustanoviteljev in s pravili sklada.

OBČINSKI, MEDOBČINSKI, MESTNI IN REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV LAHKO ZA DOSEGO SVOJIH V STATUTU ZZB NOV DOLOČENIH CILJEV, V SKLADU Z ZAKONOM O ZDRUŽENEM DELU, USTANOVIMO POČITNIŠKE, ZDRAVSTVENO-REKREACIJSKE DOMOVE, KLUBE IN PODOBNO, KOT SAMOSTOJNE DELOVNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA, POSEBNEGA DRUŽBENEGA POMENA ALI KOT POSEBNE DELOVNE SKUPNOSTI. USTANOVITELJ IN DELOVNA SKUPNOST TEH ORGANIZACIJ UREJAJO MEDSEBOJNE ODNOSE Z AKTOM O USTANOVITVI TER S SAMOUPRAVNIM SPORAZUMOM O MEDSEBOJNIH PRAVICAH, OBVEZNOSTIH IN ODGOVORNOSTIH. TE DELOVNE ORGANIZACIJE OZIROMA DELOVNE SKUPNOSTI NE MOREJO BREZ USTANOVITELJEVE PRIVOLITVE SPREMINJATI DEJAVNOSTI ZA KATERO SO BILE USTANOVLJENE.

56. člen

Če posamezna organizacija ZZB NOV preneha delovati, prevzame njeno premoženje in sredstva druga organizacija, ki se ustanovi za to območje, oziroma organizacija ZZB NOV širšega območja, ki odloča o nadaljnji uporabi teh sredstev v skladu s svojo dejavnostjo.

Razpolaganje s premoženjem in sredstvi, vključno tudi način poravnave obveznosti skladov v primeru njihove likvidacije se določi s pravili sklada.

X. DOLOČBE O ZASTAVI, EMBLEMU, ZNAČKI, PRAZNIKU IN PEČATU

57. člen

Združenja borcev NOV Slovenije imajo praviloma svoje ZASTAVE. ZASTAVA ima na eni strani jugoslovansko zastavo z emblemom ZZB NOV na belem polju in okrog njega

družbenopolitičnimi organizacijami spremlja in preučuje stanje in probleme borčevskega in invalidskega varstva. Zavzema se, da se socialne, zdravstvene, gmotne, stanovanjske in druge zadeve borcev urejajo sistemsko in na samoupraven način, zlasti v samoupravnih interesnih skupnostih, ter da se borčevsko in invalidsko varstvo usklajuje z materialnimi možnostmi združenega dela in družbe. V ta namen ZZB NOV še posebej skrbi za zboljšanje materialnega in družbenega položaja borcev, invalidov in družin padlih borcev ter spodbuja in predlaga potrebne ukrepe.

7. ZZB NOV si prizadeva, da se skupaj z uresničevanjem ciljev NOB in socialistične revolucije negujejo, razvijajo, uveljavljajo in prenašajo revolucionarne tradicije. Prizadeva si, da bi moralnopolitične in etične vrednote naše revolucije in revolucionarne lastnosti njenih udeležencev prevzeli sedanji in bodoči rodovi. Negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij mora postati skrb celotne družbe. V ta namen člani in organizacije ZZB NOV sodelujejo s prosvetnimi, znanstvenimi, kulturnimi, telesnokulturnimi in drugimi organizacijami, teritorialno obrambo in z jugoslovansko armado, še posebej pa z Zvezdo socialistične mladine Slovenije in SZDL Slovenije, ki postajajo vedno bolj neposredni nosilci uresničevanja revolucionarnih tradicij v družbi. Organizacije ZZB NOV spodbujajo in podpirajo napredna literarna, umetniška, kulturna in druga prizadevanja, posebej pa zbiranje in objavljjanje zgodovinskega gradiva s tematiko boja proti fašizmu, okupatorju in domačim izdajalcem ter za narodnostno in socialno osvoboditev.

8. ZZB NOV sodeluje z naprednimi nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, z borčevskimi organizacijami Slovencev v zamejstvu in z organizacijami pripadnikov odporniških gibanj ter vojnih žrtev drugih narodov v akcijah za ohranitev miru v svetu, za spoštovanje in izvajanje načel mirnega sožitja med narodi in državami, za enakopravnost, samostojnost in neodvisnost vseh narodov in narodnosti. V svojem mednarodnem delovanju ZZB NOV aktivno sodeluje v boju proti oživiljanju nacizma in fašizma in proti vsem drugim oblikam kršenja človeških in narodnostnih pravic ZZB NOV podpira osvobodilna in druga napredna gibanja v svetu.

9. Člani ZZB NOV uresničujejo svojo aktivnost v združenjih borcev in vojaških invalidov in drugih oblikah delovanja, prav tako pa, skupno z drugimi zavestnimi socialističnimi silami, v temeljnih organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupnostih, v delegatskem sistemu, drugih družbenopolitičnih in družbenih organizacijah, društvih in združenjih. Da bi ZZB NOV uspešno uveljavila svojo družbeno vlogo, se organizira in deluje predvsem v SZDL kot fronti organiziranih socialističnih sil, hkrati pa je proti kakršnimkoli pojavom zapiranja njenega članstva ali organizacij le v okviru borčevskih vprašanj. Prizadeva si, da prihajajo v njej do polnega izraza interesi članstva, njihova moralnopolitična zavest in revolucionarne izkušnje, predvsem pa, da tudi znotraj svoje organizacije uveljavlja delegatske in demokratične odnose in nenehno krepi kolektivno delo in odločanje, pravice, obveznosti in odgovornosti članov, organov in organizacij ter njihovih delegacij in delegatov v drugih organizacijah, v skupnostih, v družbenopolitičnih skupnostih in njihovih organih ter drugih institucijah.

II. ČLANI, NJIHOVE PRAVICE IN DOLŽNOSTI

1. člen

Član ZZB NOV Slovenije je lahko vsak državljan SFRJ, stalno prebivajoč na območju SR Slovenije;

- ki je bil udeleženec narodnoosvobodilne vojne;
- ki je VOJAŠKI VOJNI INVALID;
- ki je v domovini ali v tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje;
- ki je bil zaradi udeležbe v narodnoosvobodilni vojni, ali ker je podpiral narodnoosvobodilno gibanje v zaporu, taborišču, izgnanstvu, deportiran ali na prisilnem delu;

Skupščina ZZB NOV obline razpravlja o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih, o delu združenj in organizacij ZZB NOV obline, obravnava poročilo občinskega in nadzornega odbora, sprejema delovni program za prihodnje leto oziroma za nasled-

17. člen

Delo skupščine vodi iz delegatov izbrano delovno predsedstvo.

PA IMA ZNAČAJ VOLILNE SKUPŠČINE.

VOJAŠKIH INVALIDOV NA OBMOČJU OBČINE. SKUPŠČINA ZZB NOV OBČINE SE SESTANE VSAKO LETO, VSAKO ČETIRTO LETO

16. člen

Zveza združenj borcev NOV v občini sestavlja združenja borcev in združenja borcev NOV v občini

druga delovna telesa. Odbor lahko za izpolnjevanje določenih nalog sestavi ustrezne odbore, komisije in

Mandat članov odbora in nadzornega odbora traja 4 leta. Volilna skupščina izvoli tudi nadzorni odbor združenja.

odbori ZZB NOV s svojim statutarim sklepom. TRAJANJE mandatne dobe predsednika, sekretarja in blagajnika določijo občinski

vodstvo. Način kolektivnega dela in odgovornosti odbora ter osnove za oceno in

članstva politično izvršilni organ – odbor združenja. Odbor deluje kot kolektivno

15. člen

Za opravljanje tekočih nalog izvoli volilna skupščina združenja iz vrst svojega

14. člen

neurejenih vprašanj svojih organizacij ali članstva. stališča za delo svojih delegatov ter spodbujajo in predlagajo ureditev odprtih ali

razpravlja o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih, o svoji dejavnosti

Člani združenja se med skupščinami sestajajo na svojih sestankih, na katerih

13. člen

POM občinskega odbora ZZB NOV o o izvedbi volitev v odbore združenj.

članov izbrano delovno predsedstvo. Volilne skupščine se opravijo v skladu s SKLE-

VSAKOLETNO SKUPŠČINO IN VOLILNO SKUPŠČINO ZDRUŽENJA vodi izmed

sklepi ali pravilnikom. upravnih organov krajevne skupnosti in v organe drugih samoupravnih organizacij in

Združenje voli tudi svojo delegacijo v krajevno konferenco SZDL, v druge samo-

borcev. obline razpravlja o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih, o svoji dejavnosti

Skupščina združenja borcev NOV je najvišji organ demokratizirane dogovarjanja in

12. člen

odločanja članov združenja. Skupščino sestavljajo vsi člani združenja ter delegati

aktivov borcev in temeljnih organizacijah združenega dela oziroma v organizacijah

združenega dela, ki so na teritorialni področji združenja.

Skupščina združenja borcev NOV je najvišji organ demokratizirane dogovarjanja in

odločanja članov združenja. Skupščino sestavljajo vsi člani združenja ter delegati

aktivov borcev in temeljnih organizacijah združenega dela oziroma v organizacijah

organ, ki jih je ustanovil. dejavnosti, njihove naloge in pristojnosti ter sestavo določi s svojim poslovnikom

upolnitičnega delovanja. Število in vrste komisij, svetov in odborov, področja njihove

ustanovijo stalne ali občasne komisije, sveti in odbori za posamezna področja družbe

borcev, pri občinskih odborih in republiškem odboru ali predsedstvih teh odborov

nje tekočih zadev na posameznih področjih dejavnosti, se lahko pri odborih združenj

Za uspešno izpolnjevanje nalog in za učinkovito spremljanje, preučevanje in ureja-

40. člen

PRESEDNIKA IN SEKRETARJA. SESTANEJO SE NAJMANJ ENKRAT LETNO.

SEKCIJE VOJAŠKIH INVALIDOV, KI DELUJEJO V OKVIRU ZDRUŽENJA BORCEV, SO POSEBNE OBLIKE DELA VOJAŠKIH INVALIDOV, SEKCIJE IMAJO SVOJEGA

39. člen

povezovati kot združenje ali zveza. izkušnji prirejšo skupna srečanja svojih delegatov, ne morejo pa se organizacijsko

skupnosti in občinskemu odboru ZZB NOV. Aktivni lahko zaradi izmenjave delovnih

dela in zato o svojem delu, preko svojih delegatov, poročajo združenju krajevnih

terenu je temeljna organizacija združenega dela oziroma organizacija združenega

ZZB NOV. Aktiv je del organizacije ZDRUŽENJA BORCEV krajevne skupnosti, na čigar

združenega dela se ustanovi le na podlagi poverljivega soglasja občinskega odbora

Aktiv ZZB NOV v temeljni organizaciji združenega dela oziroma v organizaciji

38. člen

aktiv članov ZZB NOV se lahko ustanovi v temeljni organizaciji ali organizaciji

37. člen

kateraga imajo te skupnosti in službe svoj domilci.

NOST BORCEV V SOGLASJU Z OBČINSKIM ODBOROM ZZB NOV NA OBMOČJU

služb NOV IN POS SE UREDI V POSEBNIM PRAVILNIKOM, KI GA SPREJME SKUP-

Podrobnejša opredelitev pravic, dolžnosti in odgovornosti skupnosti borcev in

postopku za predlaganje podelitve domilca skupnosti borcev.

sklega odbora, poseben pravilnik o njegovem delu, o delu skupnosti borcev ter o

nije. V ta namen sprejme predsedstvo republiškega odbora, na predlog koordinaci-

usklajuje koordinacijski odbor pri predsedstvu republiškega odbora NOV Slove-

Defavnost skupnosti borcev enot in služb NOV in POS v republiki povezuje in

36. člen

Občinski in republiški odbor ZZB NOV volita izmed svojih članov delegate, ki so delegacija ZZB v občinskih oziroma republiški konferenci SZDL. Delegati lahko med seboj izberejo vodjo delegacije.

Izhajajoč iz interesov in smernic članstva ter upoštevajoč skupne in splošne interese, določajo delegacije ZZB temeljna stališča in smernice za delo delegatov v organih družbenopolitičnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij in drugih samoupravnih skupnostih in telesih, kamor so delegirani oziroma za njihovo odločanje. Delegati so dolžni, da z delegati drugih družbenopolitičnih organizacij sporazumno in odgovorno iščejo najprimernejše odločitve in določijo skupna stališča o vseh vprašanjih, ki zadevajo splošne koristi.

42. člen

Mandat delegacij in delegatov ZZB NOV, delegiranih v družbenopolitične organizacije, družbenopolitične skupnosti in druge samoupravne skupnosti, traja tako dolgo, kakor je določeno v statutih in drugih samoupravnih aktih organizacij, organov in samoupravnih skupnosti oziroma njihovih teles, v katere so ti delegati delegirani.

V ZZB NOV praviloma ne more biti nihče več kot dvakrat zaporedoma izvoljen za delegata ali člana delegacije v isti organ ZZB NOV, v organ družbenopolitične ali družbene organizacije, družbenopolitične in samoupravne skupnosti (oziroma njihovih teles).

43. člen

Delo delegacij in delegatov ZZB NOV je javno. Delegat je za svoje delo odgovoren članstvu oziroma delegaciji, ki ga je delegirala.

Pravice in dolžnosti delegata so:

- da je aktiven pri določanju stališč o posameznih vprašanjih v svoji organizaciji in delegaciji in da ta stališča aktivno prenaša ter uresničuje v organu ali organizaciji, kamor je delegiran;
- da sodeluje v procesu izražanja in usklajevanja mnenj in interesov, pri sprejemanju stališč in izdelavi predlogov v organizaciji, v kateri je delegiran oziroma, ki ga je delegirala;
- da se zavzema za uresničevanje stališč in dogovorov v organizaciji, ki ga je delegirala in v organizaciji, kamor je delegiran;
- da o svojem delu, dejavnosti in vprašanjih, ki se v zvezi s tem pojavljajo, poroča organizaciji ali organu, ki ga je delegiral;
- da od organizacije in njenih organov, ki so ga delegirali, zahteva stališča o vprašanjih, o katerih bodo razpravljali v delegatskem telesu;
- da odgovorno opravlja svoje delo ter da za svoja stališča in odločitve odgovarja pred članstvom oziroma organizacijo.

44. člen

Organi organizacij, iz katerih so delegati delegirani, in organi, kamor so delegirani, oziroma kjer delegati delujejo, zagotavljajo delagatom:

- pravočasno in jedrnat informiranje o perečih vprašanjih s svojega delovnega področja;
- možnost za izražanje in usklajevanje stališč, sprejemanje sklepov in dogovorov ter primeren vpogled, kako se vse to uresničuje;
- da so vabljeni na seje, kadar obravnavajo zadeve, o katerih se bodo delegati dogovarjali in odločali;
- nujno potrebno pomoč pri izpolnjevanju delegatskih nalog ter dolžnosti.

45. člen

Volitve v vse organe in telesa ZZB so praviloma tajne, lahko pa so tudi javne, če tako sklone volilno telo.

Če je na volitvah na kandidatni listi predlaganih več kandidatov, kakor je določenih članov organa, ki se ga voli, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili največ glasov.

Če na kandidatni listi ni več kandidatov, kakor je treba izvoliti članov, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dve tretjini glasov volilnega telesa.

d) s prenehanjem svojstva vojaškega invalida, če je pravica do članstva izhajala iz tega svojstva.

Iz Zveze združenj borcev se izključijo člani, katerih dejavnost je v nasprotju s tem statutom, in tisti, ki so se huja pregrešili zoper interese socialistične samoupravne skupnosti.

Odločitev o izključitvi iz članstva sprejme skupščina združenja. Proti sklepu je dopustna pritožba na katerikoli organ ZZB NOV. SKUPŠČINA ZDRUŽENJA, KI JE IZKLJUČILA ČLANA ZB, SE MORA SEZNANITI Z MNENJEM ORGANA ZZB NOV, NA KATEREGA JE BILA PRITOŽBA NASLOVLJENA.

Iz članstva zveze združenj borcev se črta tudi član, za katerega ugotovijo, da ne izpolnjuje pogojev iz 1. člena tega statuta, da bi lahko bil član; o tem odloča skupščina združenja.

Član zveze združenj borcev, ki spremeni kraj svojega bivališča, se izbriše iz združenja na območju dotedanjega prebivališča in se vpiše v članstvo združenja na območju novega prebivališča.

6. člen

POSEBNO ZASLUŽNIM ČLANOM ZZB NOV LAHKO SKUPŠČINA ZZB NOV OBČINE ALI REPUBLIKE PODELI NAZIV ČASTNEGA ČLANA ZZB NOV.

III. NAČELA ORGANIZIRANJA IN DELOVANJA

7. člen

ZZB NOV Slovenije sestavljajo organizacije ZZB NOV občin in posebnih družbenopolitičnih skupnosti.

Temeljna oblika organiziranja članstva v ZZB NOV je združenje borcev NOV.

V okviru občinskih organizacij in združenj borcev se lahko ustanovijo kot oblike delovanja članstva skupnosti borcev, ki združujejo posamezne skupine borcev oziroma izražajo njihove interese (odbori enot in služb NOV in POS – sekcije vojaških invalidov, vojnih ujetnikov, pregnancev itd.) in aktivni borcev v organizacijah združenega dela.

Da bi medsebojno usklajevale določene dejavnosti oziroma reševanje zadev skupnega pomena in zaradi medsebojnega sodelovanja lahko občinske organizacije ZZB NOV ustanovljajo medobčinske svete ZZB NOV.

8. člen

Delo vseh organizacij in organov ZZB NOV temelji na načelu demokratičnosti, na kolektivnem delu, odločanju in odgovornosti ter je javno.

9. člen

Vojaški invalidi, če je to v njihovem interesu in če to želijo, lahko ustanovljajo svoja združenja v okviru zveze združenj borcev v občini ali sekcije v okviru združenja borcev.

10. člen

Oblike organiziranja in delovanja zveze združenj borcev v krajevni skupnosti, občini in posebni družbenopolitični skupnosti se določajo s tem statutom oziroma statutar-nimi sklepi organizacij ZZB NOV v občinah in posebni družbenopolitični skupnosti.

a) Združenje borcev NOV

11. člen

Osnovna oblika organiziranja članov ZZB je združenje borcev OZIROMA VOJAŠKIH INVALIDOV. Združenje je organizirano po teritorialnem načelu in praviloma zajema območje krajevnih skupnosti. Sklep o ustanovitvi združenja sprejme občinski odbor ZZB NOV na podlagi mnenj članov. Občinski odbor ZZB NOV s statutar-nim sklepom določi, kako delujejo združenja borcev v primeru velikega števila članov oziroma, če je teritorij, na katerem deluje združenje, razsežen.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in republiška konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije izdajata kot svoje glasilo tednik TV-15, skupaj z republiško konferenco Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, Republiškim sekretariatom za

52. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in republiška konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije izdajata kot svoje glasilo tednik TV-15, skupaj z republiško konferenco Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, Republiškim sekretariatom za

51. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je ustanovitelj založniških organizacij Borec in Partizanske knjige, katerih osnovna naloga je zbiranje in objavljanje gradiva iz NOB in zgodovine revolucionarnega gibanja v Jugoslaviji in v svetu.

50. člen

Zveza združenj borcev razvija in podpira založniško dejavnost, ki izpolnjuje naloge in cilje njene organizacije.

VIII. ČASOPISNA IN ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

Zaradi prilagoditve delovanja organizacije ZZB NOV v primeru vojne, sprejmejo predsedstvo republiškega in predsedstva občinskih odborov poseben sklep, s katerim določajo organizacijo, način delovanja, sestavo in način volitev v organe ZZB v vojnih razmerah. Po potrebi lahko posamezne organe reorganizirajo ali zamenjajo. Vsak tak ukrep morajo predložiti skupščini v odobritev, čim razmere to dopuščajo.

49. člen

Zaradi prilagoditve delovanja organizacije ZZB NOV v primeru vojne, sprejmejo predsedstvo republiškega in predsedstva občinskih odborov poseben sklep, s katerim določajo organizacijo, način delovanja, sestavo in način volitev v organe ZZB v vojnih razmerah. Po potrebi lahko posamezne organe reorganizirajo ali zamenjajo. Vsak tak ukrep morajo predložiti skupščini v odobritev, čim razmere to dopuščajo.

VII. ORGANIZACIJA ZZB NOV V VOJNIH RAZMERAH

Na občinski oziroma republiški skupščini ZZB NOV Slovenije pa mora biti navzočih dve tretjini članov OZIROMA DELEGATOV. Sklepe sprejmejo z večino navzočih delegatov.

48. člen

Skupščine, odbori in predsedstvo ZZB lahko odpošležejo organe ali njihove člane – delegate, ki so jih izvolili, če delegati ali organi ne izpolnjujejo svojih dolžnosti.

47. člen

Na dopolnilnih volitvah je mogoče izvoliti največ tretjino delegatov, ali članov izvoljenega organa.

Dopolnilne volitve je mogoče opraviti, če preneha mandat posameznemu delegatu ali članu izvoljenega organa. Takšne volitve verifikira organ, v katerega je delegat izvoljen.

46. člen

Poleg rednih volitev so možne tudi izredne in dopolnilne volitve za izvolitev posameznih organov in njihovih članov – delegatov.

Če med glasovanjem ni izvoljeno potrebno število delegatov, članov organa, tedaj se manjkajoče delegate ponovno voli z večino glasov.

VOJNEGA INVALIDA, če uživa pravice družinskega invalida.

2. člen

Članstvo v ZZB NOV je prostovoljno.

Oseba, ki izpolnjuje pogoje iz 1. člena tega statuta in želi biti član ZZB NOV, se včlani v združenje borcev. Včlanje v ZZB NOV opravlja odbor. Vsak član dobi člansko izkaznico. Če je pravica do članstva sporna, odloča o sprejemanju v članstvo skupščina združenja. Oseba, ki ji je odklonjena pravica do članstva v ZZB NOV, se lahko pritoži vsem organom ZZB NOV, v PRIMERU, DA SE OSEBA PRITOŽI KATERIKOLI OD ORGANOV ZZB NOV, SE MORA SKUPŠČINA ZDRUŽENJA SEZNANITI Z MNENJEM ORGANA ZZB NOV, NA KATEREGA JE BILA PRITOŽBA NASLOVLJENA.

Član ZZB NOV JE DOLŽAN:

(a) ravnati po določilih tega statuta, s svojo dejavnostjo prispevati k uresničevanju ciljev ter nalog svojega združenja, organov in forumov zveze združenj borcev;

(b) sodelovati pri sprejemanju in uresničevanju delovnega programa, statuta, skle-pov in drugih odločitev organizacije ZZB NOV;

(c) družbenopolitično delovati v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti, samo-upravnih interesih skupnosti, občini, v družbenopolitičnih, družbenih organizacijah in združenjih, v združenju občanskih in samoupravnih organov, katerih član je in se stalno zavzemati za razvijanje in krepitev samoupravnega socialističnega sistema ter social-ističnih družbenoekonomskih odnosov;

(d) boriti se proti vsem pojavom in težnjam, ki so v nasprotju z družbenopolitično ureditvijo in socialističnim samoupravnim razvojem naše družbe;

(e) varovati pridobitve narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, razvi-jati in gojiti revolucionarne tradicije, prispevati h krepitevi bratstva, enotnosti in enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter k obrambi Socialistične federa-tivne republike Jugoslavije;

(f) varovati ugled in lik borca ter udeleženca narodnoosvobodilne vojne in plačevati članarino.

(g) plačevati članarino.

(h) ki je Družinski član PADLEGA BORCA OZIROMA UMRELEGA VOJAŠKEGA (n) ki je VOJAŠKI MIROVNI INVALID;

(i) ki se je znan domovine bojeval v oboroženih enotah proti fašizmu;

(j) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(k) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(l) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(m) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(n) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(o) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(p) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(q) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(r) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(s) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(t) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(u) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(v) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(w) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(x) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(y) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

(z) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

Delovne akcije dosegajo svoj namen

Brigadirski hura po Sloveniji

V prvih julijskih dneh se je na enajstih slovenskih delovišjih zasljal brigadirski hura. Vse do konca avgusta zven lopat in krampov ne bo zamrl na treh zveznih, osmih republiških in številnih občinskih mladinskih delovnih akcijah, ki se bodo lotes zvrstile v Sloveniji. Več kot pet tisoč mladih, veliko jih bo prišlo tudi iz vse Jugoslavije, bo tako na svojevrsen način znova potrdilo osnovno idejo brigadirstva, idejo solidarnosti, humanosti bratstva in enotnosti.

In kje letos delajo brigadirji? Seveda so največje zvezne mladinske delovne akcije, tako po številu brigadirjev kot tudi po obsegu del. Medtem ko je na MDA Posočje, Kozjansko in Suha krajina slišati mlade iz skorajda vseh jugoslovanskih republik in pokrajin, bodo bolj v republiških okvirih izvenele mladinske delovne akcije Brkini, Bela krajina, Slovenske gorice, Kras, Goričko, Istra, Kobansko in Bohinj. Številnih občinskih delovnih akcij takorekoč skorajda ni moč prešteti, in to je gotovo najboljši dokaz, da brigadirstvo doživlja kar nekakšen razcvet.

V Sloveniji bomo namreč prav kmalu praznovali desetletnico, odkar smo začeli ponovno organizirati mladinske delovne akcije. Posebej je brigadirstvo zaživelo po letu 1976, ko so te svojevrsne šole samoupravljanja s podpisom družbenega dogovora dobile trdna tla pod nogami. Tako so bili postav-

ljeni novi temelji za nadaljni razvoj brigadirstva in mladi so v teh nekaj letih gotovo dokazali, da vsi napori, ki se kažejo v samoodpovedovanju in prizadevanju, niso samo lastnost generacije, ki je gradila in obnovila porušeno domovino, marveč vseh mladih rodov.

Gotovo so mladinske delovne akcije najbolj konkretna oblika aktivnosti mladih pri krepitvi družbenoekonomskega sistema in vzgoje mladega človeka.

So pomemben dejavnik socialistične solidarnosti, krepitve bratstva in enotnosti, humanosti, hkrati pa so nekakšna šola samoupravljanja, pogostokrat ena izmed najbolj poučnih in konkretnih. Po drugi strani pa smo pri mladinskih delovnih akcijah prenehali z enostranskim pojmovanjem njihovega pomena, saj pogled skozi ekonomska očala gotovo ni mogel upravičiti njihovega obstoja. Toda tudi vsi nejeverneži ne morejo mimo lanskih »poslovnih« rezultatov mladinskih delovnih akcij. Približno 4500 mladih je lani opravilo delo, ki je »vredno« približno 50 milijonov dinarjev. To je vsekakor pokazatelj, ki ga ne bi smeli zanemariti.

Kako napak pa bi bilo ob tem poudarjati ali precenjevati zbolj ekonomski učinek brigadirstva. To vedo tudi mladi, če jo mogoče soditi po besedah brigadirjev, ki v okviru MDA Brkini prinašajo

brkinskim vasicam mladost pa še telefon, boljše ceste, vodovod in še marsikaj. »Lažje in lepše je delati, če veš da te ljudje potrebujejo, da cenijo tvoje delo. Mogoče brigadirji res ne naredimo veliko, toda pomembno je predvsem to, da recimo tem brkinskim vasetem in ljudem ponudimo roko,« je dejal Ivo Repovž, sicer delavec pri Slovenija cestah, na Brkinih pa namestnik komandanta in hkrati star brigadirski maček, saj je letošnja akcija že njegova peta po vrsti.

Kaj pomenijo besede »ponuditi roko«, je verjetno očitno prav v majhni, a zato toliko bolj prijetni brkinski vasi Tatre, kjer imajo brigadirji MDA Brkini svoj štab. Vasi in kmetije v brkinskih vaseh so bile dolga desetletja ravno tako podvržene nekaterim zakonitostim našega razvoja. Zaradi slabih življenjskih razmer so ljudje odhajali, kmetije so propadale, zemlja je ponovno opustela. Danes je v teh krajih čutiti nov dih življenja, čeravno bi bilo pretirano reči, da so k temu največ pripomogli brigadirji. Pripomogli pa so toliko, kolikor so s svojim delom pripomogli k asfaltiranju cesti, ki denimo veže Tatre, Pregarje in še nekatere druge brkinske vasi z dolino, z življenjem. Res je, da bi slej ko prej ti kraji in ljudje vendarle dobili dobro cesto, toda mladi so nekoliko pripomogli k uresničitvi dolgotrajnih želja. A pripomogli bodo tudi k vzpostavitvi telefonske povezave z Ilirsko Bistrico, k nastanku vodovoda, ki je še kako pomemben

za te kraje, in še k marsičemu.

Ko so mladinske delovne akcije po letu 1976 stekle v nekakšni novi obliki, je bilo vodilo: solidarnost in humanost z manj razvitimi območji. Če preletimo samo imena letošnjih mladinskih delovnih akcij, potemtakem ni dvoma, da je ideja uresničena tudi v praksi. Kozjansko, Brkini, Goričko, Slovenske gorice so območja, kjer je kakršenkoli napredek sila pomemben, če pa prihaja po brigadirski poti, pa še toliko bolj. Franci Sedej, brigadir na MDA Brkini, sicer pa mornar pri piranski Splošni plovbi je ob tem menil, da »se brigadirstvo gotovo približuje svoji najosnovnejši ideji prav tedaj, ko mladi delajo na manj razvitih območjih.« »Bil sem že na treh mladinskih delovnih akcijah in za motivacijo mladih je izredno pomembno, da vidijo, kako domačini cinijo njihovo delo in prizadevnost. Hkrati je vzpostavljen tudi pristnejši stik in tako se ni bati, da mladi dela ne bi opravili dobro,« pravi Franci Sedej.

In gotovo je dober stik lažje vzpostaviti tam, kjer je skorajda vsak meter nove ceste ali vodovoda vreden praznika. Tako mladinske delovne akcije predvsem v smislu solidarnosti dosegajo svoj temeljni namen. Če pa sodimo po sedanjih vesteh, ko mladi presegajo zastavljene cilje in norme, potem bo na 64. brigadirskih gradbenih objektih opravljeno še več, kot je bilo načrtovano.

Janez Kovačič

Ivan Jan

Prvi Kokrški
odred

V knjižnici NOV in POS bodo jeseni izšle tri knjige avtorja Ivana Jana. V nadaljevanjih objavljamo odlomek iz prve knjige.

7

Zasedo je postavila na vabljev rob, na majhen hribček, odkoder je lepo obvladovala cesto blizu Bistrice. V zasedo so se razporedili malo pred mrakom. Naklo z močno policijsko posadko je bilo oddaljeno le 2 km. Borci še niso bili dobro razmeščeni, ko je iz radovljske smeri proti Kranju pribrenčala motorna prikolica s tremi policisti. Ker borci še niso bili pripravljeni, prikolice niso napadli. Odpeljala je proti Kranju. In ko so potem, že bolj razporejeni, še čakali, je kmalu izza ovinka pripeljal osebni avtomobil znamke »Stayer«. Ne da bi bili vedeli, če je zadaj še kako vozilo, je zaseda takoj začela streljati. Zadetki so bili tako natančni, da je bil avto na gosto preluknjan. To pot sta oba mitraljeza delovala kot uri. Avto je obstal in iz njega je skočil preživeli policijski oficir. Ni pa bežal, temveč je proti zasedi takoj začel streljati z brzostrelko. Ko so partizani pokončali še njega, so stekli k avtomobilu. V njem so po podatkih udeležencev, videli štiri mrtve Nemce, medtem ko Nemško poročilo govori o dveh (Zaradi različnih enot. Pogreb je pokazal da so bili ubiti štirje). Avto sta dva partizana naglo zažgala, medtem pa so nekateri drugi hitro pobirali plen. Vse se je odvijalo sila hitro. To jih je tudi rešilo, kajti naenkrat so izza ovinka že začeli streljati številni policisti, ki jih malo prej ni bilo še nikjer. To je bilo za skupino hudo presenečenje, kajti računali so, da za tem avtom ni nikogar več.

Krogle so vse gosteje sikale okrog njih, zato so se skušali naglo umakniti. Čeravno je bil položaj zasede ustrezen, pa ravna čistina ni bila ugodna za umik. V zadnjih trenutkih je eden izmed borcev padlemu oficirju vzel brzostrelko, pištolo in torbico, drugo orožje pa je ostalo v preluknjanem in gorečem avtomobilu. Bil je že skrajni čas in partizani so se naglo začeli umikati. Proti Savi zaradi policistov niso mogli, zato so jo ubrali čez polje in čez tržiško železniško progo proti Udinemu borštu. Med umikom so jih neprestano obstreljevali napadalci, ki so v Bistrici poskakali s tovrnjakov in sedaj pritiskali za njimi. Zato so se partizani med umikom pogosto metali v kritje, ki pa ga na njivah in travnikih ni bilo lahko najti. Nazadnje se je skupina le umaknila tako, da ni imela nobene žrtve.

Kmalu zatem so zvedeli, da sta bila prikolica in razbiti avto na čelu osemdesetih policijskih tovrnjakov. Prihajali so z Bleda in nadaljevali vožnjo skozi Kranj in Škofjo Loko, namenjeni pa so bili za skrbno pripravljeno in razsežno ofenzivo na Jelovici, kjer se je poleg nekaterih enot 1. grupe odredov zadrževala tudi že 2. grupa. Nemško poročilo govori o začetku velike očiščevalne akcije, ki se je začela v noči na 26. julij 1942 na področju Kranja, Škofje Loke, Selc in Kroke. Isto poročilo govori tudi o tem, da »poleg vojske sodelujejo še številne policijske enote in bataljon deželnih strelcev ter policijski smučarski oddelek«.

V uničenem osebnem avtomobilu je bilo izvidniško vodstvo kolone, med ubitimi pa tudi kapetan Maks Schädlich, poveljnik policijskega smučarskega odreda, ki je imel sedež na Bledu. Partizani so zaplenili tudi zanimivo oficirsko torbico. V njej so našli kup dokumentov in, kar je bilo zelo važno, specialko z načrtom napada proti 1. in 2. grupi odredov na Jelovici. Dragocene papirje so takoj po vrnitvi v taborišče oddali odrednemu poveljstvu, to jih je natančno preučilo in ugotovilo, kaj pomenijo, nato pa jih čez Savo poslalo štabu 1. grupe odredov. Kurir je sicer hodil, kakor hitro je mogel, in tudi našel naslovljenca, vendar so dokumenti prepozno prišli v štab 1. grupe odredov. Tedaj bi bila uspešna samo radijska zveza.

V tisti torbici so našli album s fotografijami skoraj vseh gorenjskih partizanov. Takega so nekaj prej nekemu nemškemu policijskemu oficirju zaplenili že borci 1. bataljona na Kamniškem. To je dokazovalo, da je gestapovska obveščevalna služba dobro opravljala svoje delo.

Nemci so tudi v tem primeru odgovorili z nasiljem in zločini. Ponoči na 26. julij so v Bistrici požgali tri hiše, poleg tega pa ustrelili 9 domačinov. Pri Retnjah blizu Dupelj so 26. julija ustrelili 27 talcev, 27. julija pri Bistrici še 51. Pripeljali so jih iz begunjskih zaporov.

Med talci v Retnjah so ustrelili tudi 64-letnega Perko-vega (Samčevega) očeta Franca in Matija Žumra iz Gorij. Ta je z Alfonzom Šiško in Francem Gorencem v begunj-

Dan z brigadirji iz Kavadarcev

Mladi hočejo biti dobri samoupravljalci

Petdeset mladink in mladincev – brigadirjev Strašo Pondjur iz pobratenega mesta Kavadarci iz Makedonije je skupaj z brigadirji Bratstvo in enotnost (Beograd in Zagreb) in 25. maj iz Novega Sada te dni zaključilo drugo izmeno delovne akcije na trasi Po poteh spominov in tovarštva 80.

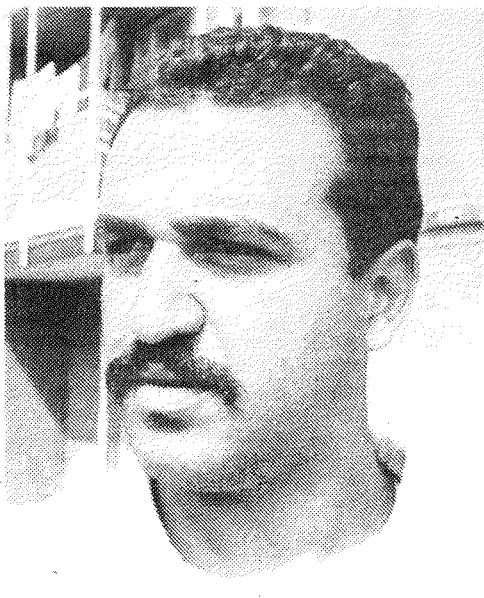
Ceprav je akcija lokalnega značaja, je kljub temu zveznega pomena, saj bo trasa povezovala na svoji poti številne kulturne spomenike, šole, vzgojnovarstvene zavode. To naj bi bil spomenik okupirani Ljubljani pred desetletji, saj bo pot zamenjala nekdanjo bodočo žico, ki je Ljubljani med NOB dala podobo taborišča.

Pogovarjal sem se s Kavadarčani. Marsikaj so mi povedali. Ta dan je bil za njih udarniški v čast 27. julija, dnevna vstaje hrvaškega in bosanskega ljudstva. Udarniški dan so imeli tudi za 22. julij.

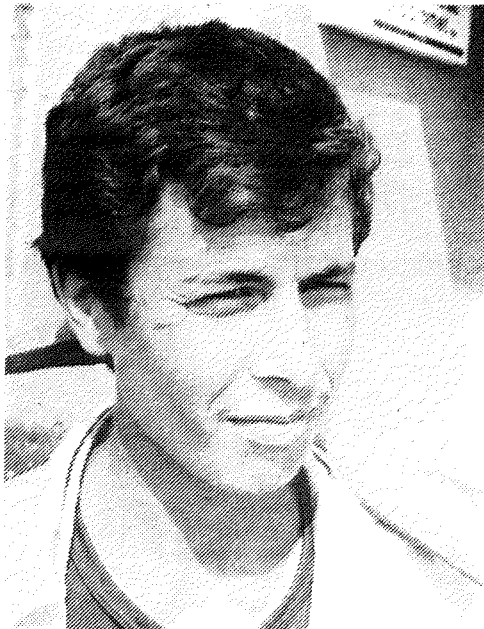
Ljubče Radičevski študent na gozdarski fakulteti v Skopju, sicer pa komandant brigade brigadirjev iz Kavadarcev. »Akcij v Sloveniji se udeležujem že od leta 1976 in sicer na Kozjanskem, potem Vižmarje–Brod sedaj pa na trasi Po poteh spominov in tovarštva. Rad prihajam v Slovenijo na brigadirske akcije tako kot ostali. Vendar je letos nekoliko slabše, kajti precej nam je ponagajalo vreme, pa tudi velikokrat je prihajalo do nesporazumov s komunalci, ki morajo skrbeti za zaključno fazo in tudi oskrbo z orodjem.«

Metodi Karovski: »Všeč mi je v Ljubljani. Mislim, da so medsebojni odnosi zadovoljivi, pa tudi s svojim delom opravičujemo naš prihod na to traso, in če bo le mogoče se je bom prihodnje leto spet udeležil.

Toni Stojanov: »Prav tako kot mojim sogovornikom mi je tu v Ljubljani lepo, le to me moti da smo zaradi slabega vremena in nekaterih drugih problemov v zaostanku s delom. Ugaja mi tudi odnos Ljubljancev do nas brigadirjev in trasa »Po poteh spominov in tovarštva« mi bo ostala še dolgo v spominu, pa tudi če se ne bi mogel prihodnje leto,

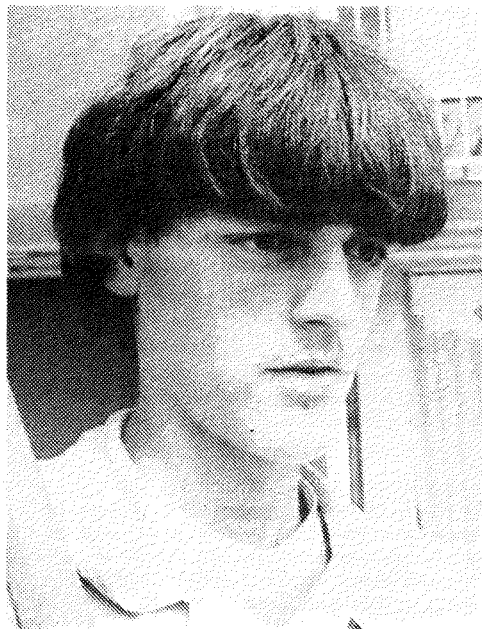
Ljubče Radičevski

Toni Stojanov

Vladko Trajkovski

Metodi Karovski

kar si želim, te akcije udeležiti«.

Vladko Trajkovski: »Obrambni dnevi, ki jih za nas brigadirje organizira mestna konferenca ZRVS, so izrednega pomena. V tem času se spoznamo z najosnovnejšimi metodami obrambe proti morebitnemu sovražniku, pa tudi streljanje s puško, ki smo ga imeli na strelišču ob Dolenjski cesti, je popestrilo naše znanje v času obrambnih dni. Imamo tudi tečaje, kot so foto, radio, plesni in politična šola. Čeprav smo večinoma študenti, bo pridobljeno znanje na mladinski delovni akciji za nas življenjskega pomena«.

Brigadirji, s katerimi sem se pogovarjal, so po ocenah komandanta brigade Radičevskega med najboljšimi. Najboljšega bi težko našli, kajti vsi se zavedajo pomena te akcije. Tega pa ne moremo trditi za nekatere, ki organizirajo te akcije, zlasti ne za tiste, ki izbirajo in odločajo, kdo naj se akcije udeleži. Radičevski je na primer poudaril: »Kako pomembno bi bilo, če bi tudi na akciji organizirali tečaje CZ in SLO. Slabi učenci se ne bi smeli udeleževati del akcij, zlasti ne nekateri gimnazijci, ki so se letos predstavili v dokaj slabi luči.« V brigado, samo da mi ni treba sedeti v šoli,« je njihovo geslo. V take in podobne primere se bo v prihodnje treba dobro zamisliti, saj bodo mladi, ki prihajajo na akcije, danes ali jutri dobri delavci samoupravljalci. Posamezniki dostikrat mečejo slabo luč na tiste, ki v času izmene živijo z delom in učenjem, to pa se v prihodnje ne sme več dogajati.

Negativne pojave na delovnih akcijah je treba zatreti v kali. To pa naj velja za vse: od posameznika, staršev, ki bi morali vedeti, če sta njihova hči ali sin primerna za delovno akcijo ali ne, do odgovornih in organizatorjev, ki akcije pripravljajo in seveda tudi plačujejo.

In če se bomo tega zavedali, bomo tudi storili za mlade na mladinskih delovnih akcijah več, bomo imeli večjo zagotovilo, da bodo ti mladi v prihodnje dobri delavci samoupravljalci. To je tudi naš cilj!

Jože Čurin

skih zaporih pripravljaj beg, ki jim ni uspel. Zanimivo pri tem je, da so tudi borci Gorenjskega odreda 26. julija nad Hrušico nad Jesenicami napadli nemški avto in pobili posadko. Zaradi tega so na Belem polju pri Hrušici ustrelili 46 talcev.

Nemški dokumenti navajajo, da so v dveh dneh na treh krajih postrelili 133 talcev. O tem priča tudi arhivski lepak.

Oba bataljona Kokrškega odreda sta v tej in v drugih akcijah potrošila precej streliva in ves eksploziv. Tega so posebno potrebovali, da bi lahko še naprej razstreljivali železniške proge, ceste in mostove. Sicer pa je v odrednih enotah neprestano primanjkovalo orožja in streliva, kajti v začetku julija in kasneje je odred postopoma dobil precej novincev.

Sredi poletja 1942. leta se je najbolj okrepila Krvavška ali 2. četa. Ta je po mobilizaciji v Stranjah, v Sidražu, v Stahovici, v Stiški vasi, v Apnu, na Ambrožu, v Kokri in sploh na celotnem krvavškem območju narasla na okoli sedemdeset ljudi. Zato so jih nekaj vrnili v Kamniški bataljon in odstopili četam pod Storžič. Poleg tega se je 5. julija 2. bataljonu pod Storžičem pridružil tudi okoli 20 Dupljancev.* Med njimi so bili povečini člani znanega pevskega zbora »Dupljanski zvon«, ki je že od 1930 leta deloval v naprednih vrstah. S tem zborom je Kokrški odred pridobil v kulturnem in propagandnem pogledu. Pevci niso nastopali le med partizani, temveč tudi v vaseh pod Storžičem, ki so bile partizanom naklonjene in dostopne.

Več novincev je prišlo tudi iz Gorič, iz Tržiča in iz drugih krajev.** Po poročilu štaba Koroškega odreda je odred 18. julija 1942 štel 221 ljudi: 1. (Kamniški) bataljon je imel 92 borcev, 2. (Kokrški) pa 129, z dodatkom, da se je

*Zaradi številnega odhoda v partizane Dupljanci 5. julija slave kot svoj krajevni praznik. Ob tem se spominjajo tudi družin tistih, ki so se 5. julija 1942 priključili partizanom, kajti Nemci so jih 9. julija že izgnali v Nemčijo.

zlasti število novincev zaradi omenjene mobilizacije v 2. bataljonu večalo iz dneva v dan. Izmed teh je bilo 25 članov KP, 2. kandidata in 17 članov SKOJ.

Odred je tedaj premogel naslednjo oborožitev: 1 težki mitraljez, 7 lahkih mitraljezov, 3 brzostrelke, 119 pušk – mavzeric, 24 avstrijskih pušk, 5 italijanskih in 4 lovske puške. Imeli so tudi okoli 40 ročnih bomb in 31 pištol. Ti podatki so povzeti po edinem dokumentu, ki v 1942. letu govori o oborožitvi Kokrškega odreda.

Zaradi mobilizacije, ki je kljub nemški ofenzivnosti še vedno potekala, je bilo vprašanje oborožitve vedno bolj pereče, kajti orožje je tedaj nosilo le 70 % moštva. Za posamezne akcije so si ga nekateri med seboj tudi sposojali.

Zato pogledimo, kako je bilo z orožjem po bataljonih! Prvi bataljon je imel 3 lahke mitraljeze, 3 brzostrelke, 56 pušk, 21 pištol, 27 ročnih bomb, število nabojev pa za 1 bataljon na slabo ohranjenem poročilu ni navedeno. V 2. bataljonu pa so imeli 1 težki mitraljez, 4 lahke mitraljeze, 96 pušk 9 pištol in nekaj ročnih bomb. Za vse puške pa so premogli 13.124 nabojev.

V zvezi z vsem tem je treba povedati, da so bili načrti glavnega poveljstva slovenske partizanske vojske za poletje 1942, po katerih naj bi na Gorenjskem dvignili množično vstajo in osvobodili del pokrajine ter v Karavankah zaprli prehode iz Avstrije na Gorenjsko, preveč optimistični. Pri tem se poveljstvo ni zadosti opiralo na stvarne gorenjske razmere, kar je razvidno iz treh Kardeljevih

**Med njimi sta 7. julija prišla tudi Izidor Kuljad-Jožek in Oskar Peršolja-Ježek iz Gorič, ki sta šla v 1. četo. V juliju je v vrste Kokrškega odreda prišel tudi Jože Grilc z Ambroža pod Krvavcem, ki se je pridružil 2. četi pod Krvavcem. 19. julija so se 2. bataljonu pridružili kar trije člani Koširjeve družine iz Podlublja: oče Anton-Sibirc, sin Franc-Vasilij in hčerka Minka-Nežka. Vsi ti so že prej delovali na terenu. (Podatki so bili zbrani in potrjeni na razgovoru s preživelimi borci poleti 1970 pod Storžičem.)

pisem Ivu Ribarju-Loli v juliju in avgustu 1942. Seveda je slovensko narodnoosvobodilno vodstvo z vsem tem hotelo razvneti NOB na Gorenjskem, vendar pa pogoji za to tedaj niso bili ugodni.

Kokrški odred, ki je bil tedaj komaj ustanovljen, je bil tudi vključen v te obsežne načrte. Sredi velike nemške premoči jih je izvajal, kolikor jih je pač mogel.

Dasiravno odred v teh težavnih okoliščinah ni mogel izpolniti vseh nalog, pa je bil okupator na Gorenjskem zaradi partizanskih akcij vendarle resno prizadet in vznemirjen. Že v teh akcijah in bojih se je pokazala velika pomembnost odročnih krajev: posameznih planinskih vasic, zaselkov in domačij. Te so nosile glavno breme oživljene partizanske aktivnosti.

Od obnašanja teh ljudi so bili v veliki meri odvisni uspehi partizanskih enot. Precejšen odstotek moških iz teh naselij se je pridružil Kokrškem, še več pa so jih Nemci kot odgovor na upor zaprli oziroma postrelili. Pokazalo se je, da so ti odročni kraji s svojimi ljudmi postali nepogrešljiv element v verigi upora. To dejstvo je še toliko zanimivejše zato, ker so bili hribovski ljudje dotlej najbolj odtrgani od vsega dogajanja, naenkrat pa so postali tako nepogrešljivi, da brez njih nadaljnji razvoj partizanstva v teh predelih ne bi bil mogoč. Že v tistem času so bile nekatere kmetije pomembna zatočišča, vzlišča in javke: na Ambrožu, v Sidražu, v Stiški vasi, na Štefanji in Senturški gori, na Možjanci, na Davovcu, v vasicah nad Kamnikom, posamezne hiše in zaselki v spodnji dolini Kokre, domačije v obeh dolinah nad Tržičem, potem dalje vasicе pod Storžičem vse od Mač in Povelj do Veternega in Gozda blizu Tržiča. Prav tako važne so bile nekatere domačije in vasi pod Dobročo vse tja do Begunj, pozneje, v času drugega odreda, pa tudi kraji vse do Jesenic in Zgornjesavske doline.

Pokazala se je tudi nujnost, da se odred pogosto deli na čete in celo na posamezne skupine, da ne bi bil ob pogostih in utrudljivih hajkah preveč ranljiv.

Konec

Zavezniško ravnanje

Večina piscev, ki je doslej pisala o bojih za boroveljska mostova, si je enotna v tem, da je bila vloga zavezniških enot, ki so pripadale angleškemu korpusu, ki je skupaj z našimi enotami zasedel zahodni del Koroške, severno od Drave – najblajše rečeno sramota! Sramota do te mere, da so jo Angleži sicer hoteli čimprej pozabiti, vendar je naši borci, še posebej pa borci 14. udarne divizije ne bodo mogli nikdar pozabiti.

Potem ko v svoji knjigi navaja mnenja o ravnanju Angležev pri Borovljah, Petar Brajevič nadaljuje: »Tako so se obnašali Angleži, medtem ko so opazovali, kako njihovi zavezniki prelivajo kri. Veliko jih je bilo tedaj v celovški kotlini. Imeli so tanke in topove. Čeprav bi samo simbolično pomagali, tako, da bi nekajkrat ustrelili s topovi, bi s tem zaustavili Nemce in kvislinge in le-ti bi se vdali. Toda tedaj so imeli drugačno nalogo. Na raznih odsekih so prevzemali čim več nemških sil in njihovih kvislingov.«

Milan Basta²² pa trdi: »Čeprav so to naši zahtevali, nam Angleži v tem boju niso hoteli pomagati.«

Karel Prušnik-Gašper pa navaja²³ kako so potekala pogajanja z esesovci: »Tedad pa so na cesti začuli značilno drdranje. Bila sta dva zavezniška tanka iz Celovca. Esesovski oficirji so planili k oknom in jo nenadoma brez slovesa ucvrli na cesto... k tankom. Pogajanja so bila razbita.«

V svoji knjigi Strle večkrat omenja zelo slabo sodelovanje z Britanci, vsaj do 12. maja 1945, in je glede Borovelj zabeležil tole: »Zlasti domobranci so upali, da bodo kako navezali stike z Britanci, ki se niso marali vpletati v boj na strani partizanov. Raje so čakali, da se bodo esesovci in domobranci unesli. Kazalo je, da se zavezniki spogledujejo z našimi domačimi fašisti, in da jim je prav, da partizani množično krvavijo. S tem so sovražniku dajali veliko potuho. To pa je bila huda pregreha zoper zavezništvo, ki so ga borci jugoslovanske armade zvesto spoštovali.«²⁴

Mislím, da je ravno zaupanje v zavezništvo pomembno vplivalo na ukrepe in ravnanje Bračićeve brigade, saj smo vsi borci v brigadi cenili in negovali vojno zavezništvo.

Spominjam se, da smo bili skoraj vsi borci pred usodnim razpletom dogodkov seznanjeni s tem, da so angleški oficirji, ki so v začetku tudi sodelovali pri pogajanjih glede razorožitve esesovskodomobranske kolone, demonstrativno zapustili ta pogajanja. Pred odhodom in vstopom v oklepna vozila, s katerimi so se odpeljali proti

Silvo Grgič-Šimen

5

Najbolj krvavi boj
Bračićeve

Celovcu, so našim zastopnikom pri pogajanjih dejali približno tole: »Če imate partizani povelje, da sovražne kolone ne smete oborožene izpustiti čez Dravo, ga tudi sami izvršite!« Ti zavezniški oficirji naj bi tedaj od naših zahtevali, naj sovražno kolono pustimo čez dravski most pri Borovljah, nakar jo bodo njihove enote same razoroževale pred Celovcem.

Kljub temu pa partizani pri boroveljskem mostu še vedno nismo verjeli, verjetno prav nihče v brigadi, da bi nas Britanci takko sramotno pustili na cedilu.

Nekaj besed o zemljišču, zvezi in poveljevanjem pred boroveljsko bitko

Položaj, na katerem je imela 3. četa 2. bataljona Bračićeve brigade svojo zadnjo nalogo v bližini boroveljskega mostu, je bil zelo slab. Predvsem je bila pred položajem čete in tudi za njo skoraj popolna ravnina s travniki in gaji. Le v bližini Drave je bilo sem in tja osamljeno grmičevje, rasla pa so tudi tanka drevesa, ki niso dajala nikakršnega kritja pred mitralješkim ognjem, da tankovskih topovskih izstrelkov niti ne omenjam. Položaj bataljona je meril v širino kak kilometer. Povečini ni bil oddaljen več kot dvesto metrov od obrežja Drave, ki je bila tedaj precej visoka, vendar se ni razlivala v begove, kar za maj ne bi bilo neobičajno, saj je v maju in juniju njen nivo najvišji. Na sovražni strani prednji deli esesovske kolone glede kritja niso zasedali boljših položajev. Bili pa so večinoma v oklepnih vozilih ali v kritju topovskih ščitov. Razen pa so esesovci in domobranci zasedali višje položaje od nas. Razvrščeni so bili na vrsti, ki se precej strmo spušča proti boroveljskemu mostu. Ob mostu sovražnikovi prednji deli niso bili oddaljeni več kot 1 do 2 kilometra. Razen tega so esesovskodomobranske strelske vrste lahko zasedle položaje nad cesto, kjer so zaradi valovitega terena imele dosti bolj ugodno kritje kot mi. Kritja pa večinoma niso potrebovali, ker so namesto njih večino krvavega »dela« opravili tanki in topovi!

Okoli cestnega mostu čez Dravo so bili betonski bunkerji, in kolikor me spomin ne vara, tudi rovi. Tam so bili borci Koroškega odreda, ki so nam morda uro pred bojem pripovedovali, kako je potekalo razoroževanje, ki so ga v »lastni režiji« izvedli sami pred prihodom Bračićeve brigade v Borovlje. Dva dni so sami razoroževali na tem sektorju nemške in kvislinške enote.

Dokazi o njihovih izjavah so ležali vse okoli bunkerjev in še daleč od njih na levi in zlasti desni strani ceste proti Borovljam: tam je stalo polno kamionov, orožja in vojaške opreme. Posebej nas je borce Bračićeve brigade zanimala štiricevna pošast – flak, kakor so nam strokovnjaško pojasnjevali koroški borci. To je bil lahki štiricevni protiletalski top z zelo veliko brzino streljanja. Celo po 150 granat iz vsake cevi, to je 600 grant, je lahko izstrelil v minuti. Vendar pa nihče ni vprašal, ali zna z njim kdo streljati, ali je bil ta top tehnično neoporočen ali pa so mu Nemci pred tem sneli kakšen važen del.

Na žalost sta imela 1. in 2. bataljon Bračićeve brigade precejšnje izgube tudi zaradi takih topov. Z njimi je bila oborožena tedaj še nema in na videz mirna kolona le dober streljaj od nas! Vendar se nismo kar tako sprehajali po položajih, ko smo prišli do mostu. Ogled položajev okoli mostov smo v času dolgotrajnih pogajanj organizirali, kar nam je pozneje prišlo še kako prav. Ko si je ena skupina ogledala most in se vrnila, je bila na ogled druga. Ne vem pa, če so si most utegnili ogledati prav vsi.

Ali je bilo organizirano načrtno opazovanje nemškodomobranske kolone, sploh ne vem; da je bilo v okviru čete opazovanje samoiniciativno organizirano. Bataljon ni imel nobenih telefonskih zvez manj pa radijske zveze s štabom brigade. Dejansko je bila med našimi organizirana le kurirska zveza. Ta pa je bila, kot se je med poznejšimi dogodki kazalo, nezadostna. Noben kurir se iz središča spopada ni mogel prebiti do poveljstva brigade, pa tudi, če bi imel srečo, ne bi to nič pomagalo. Poveljstvo brigade je iz Borovelj moralo videti, da enotam okoli mostu ne more v ničemer pomagati. Vendar pa je bilo brigadno poveljstvo predvsem zaposleno s tem, da sovražnik ne bi zasedel Borovelj, in da ne bi prodrl za hrbet 1. in 3. bataljonu. Zato je štab brigade organiziral obrambo severnega dela Borovelj z razpoložljivim 4. bataljonom, mitralješko četo in borci prištavnih enot ter tako uspel precej časa zadržati domobranksko-esesovske napade. Poveljstvo brigade se je zavedalo, da se z razpoložljivimi borci v bataljonih in z oborožitvijo, ki jo je imela brigada, ne more uspešno postaviti po robu sovražnikovi premoči, še posebej zaradi položajev, ki jih je brigada morala zasesti. Nihče v brigadi pa ni mogel predvideti, da bodo zavezniki ravnali tako kot so! Poveljstvo brigade je kljub pomanjkljivim obveščevalnim podatkom ugotovilo, da bo moralo v primeru sovražnikovega odpora še pred bojem zahtevati pomoč od višjih poveljstev. Vendar poveljstvo 14. divizije ni imelo enot in zlasti ne težje oborožitve, ki bi jo Bračićeve nujno potrebovala. Pomoč je bila brigadi obljubljena, vendar je ni bilo od nikoder.

Se nadaljuje

Tovariši, zapojte
z nami

Vabilo za vstop pevcev, recitatorjev in godbenikov v Tržaški partizanski pevski zbor

V jeseni bo v Bazovici v prostorih Tržaškega partizanskega pevskega zbora, ulica Srečka Kosovela 1, avdicija za sprejem novih pevcev, recitatorjev in godbenikov v naš vokalnoinstrumentalni ansambel. Vabljeni so ljubitelji partizanske narodne in ljudske pesmi.

Zaradi nenehnega povpraševanja po nastopih partizanskega zbora je potrebno, da okrepimo naše vrste tako, da se bodo naši člani izmenično vrstili na naših bodočih koncertih.

Datum avdicije bomo sporočili prve dni septembra letos.

Vse informacije pisno ali po telefonu Ulica Srečka Kosovela 1 Trst, številka telefona 22 6446, dobite od 1. septembra dalje (to velja za pevce iz Sežane in Lokve).

TPPZ

Zahvala

Peti julij je dan, ki mi bo za vedno ostal v spominu, ne samo meni, tudi mnogim Marežanom ter številnim udeležencem 5. srečanja borcev NOV cestno – prometnih delovnih organizacij iz Slovenije v Marezagah. Prisostvoval sem prazničnemu zborovanju, ki je mnogim pomnilo veliko več kot samo slavlje ob dnevu borca. Pri tem mislim na kulturni program, na izrečene besede v uvodnih govorih. Le te so ponovno osvetlile še v močnejši luči zgodovino Marežanov in njihov boj proti fašizmu, v popolno priznanje in zadovoljstvo vsem tistim, ki so v tem boju sodelovali. To je bilo obenem priznanje in slava vsem tistim, ki so med dolgim bojem dali vse, svoje življenje za naše novo življenje v svobodni in ponosni domovini.

Rad bi se zahvalil vsem tistim, ki so kakorkoli sodelovali pri prikazovanju zgodovine slovenske Istre v boju za svobodo. Obenem se z odkritim ponosom veselim priznanja mojemu očetu Rudolfu Bernetiču za organiziranje KP v slovenski Istri in za sodelovanje pri pripravih za marežanski upor.

Leon Bernetič

Obvestilo

Odbor 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije obvešča vse člane, da bo septembra večja proslava na Kogu, kjer je bila med NOB kurirska postaja TV-15. Ob tej priložnosti bodo odkrili spominsko obeležje.

Ce se bo za omenjeno srečanje prijavilo večje število članov, bo odbor organiziral skupni prevoz. Zato prosimo vse člane, da sporočijo svojo udeležbo odboru.

Odbor 4. brigade VDV
partizanskih kurirjev
Ljubljana, Cigaletova 15

Popravek

V 28. številki TV 15, 24. julija 1980, smo na drugi strani objavili imena dobitnikov plaketa ZNB NOV Jugoslavije za leto 1980. Izpustili smo enega nagrajenca. Plaketo je prejel tudi Avgusto Lenardič iz Gorice. Za napako se opravičujemo.

Uredništvo

Občinski odbor ZNB NOV Škofja Loka izreka iskreno zahvalo vsem, ki so kakorkoli pomagali pri izgradnji spomenika in pri organizaciji ter izvedbi proslave ob odkritju spomenika na Prtovcu 4. julija 1980,

CELJE

Prijeten izlet

Aktiv zveze borcev GIP INGRAD Celje, je kakor vsako leto tudi letos organiziral za dan borca enodnevni izlet, tokrat v Pomurje.

Po krajšem postanku in ogledu Zdravilišča Radenci so si borci ogledali v Prekmurju Park spominov v Petanjcih, ki ga vodi in ureja dr. Vanek Šiftar. Nato so si borci ogledali spomenik v Murski Soboti.

Takih prijetnih srečanj in izletov si borci še želijo!

JOŽE KRANJEC

CERKLJE

Na Davovcu bodo
odkrili spomenik

Občinska konferenca SZDL Kranj je imenovala odbor za postavitve spomenika padlim borcem 2. grupe odredov in Kokrškega odreda na Davovcu. Postavitev spomenika bo povezana tudi s praznovanjem krajevnega praznika krajevne skupnosti Grad. Slovesnost bo 24. avgusta letos.

Pred tremi meseci je občinski odbor SZDL Kranj imenoval posebni odbor za postavitve spomenika padlim borcem 2. grupe odredov in Kokrškega odreda na Davovcu in na kompleksu Krvavca v sredini meseca avgusta 1942 leta. Postavitev spomenika je povezana tudi s praznovanjem krajevnega praznika krajevne skupnosti Grad, ki že nekaj let od vojne sem povezuje svoj krajevni praznik s temi boji na Krvavcu. Ena od značilnosti teh bojev je v tem, da so se v zgodnjih letih naše NOB srečali na tem prostoru Gorenjske borci iz Ljubljane, Dolenjske, Notranske, Gorenjske in Štajerske. Srečanje borcev 2. grupe odredov na pohodu iz Dolenjske prek Notranske in Gorenjske na Štajersko in Koroško z borci Kokrškega odreda je potekalo v dramatičnem konfliktu z nemškimi vojaškimi silami, ki so bile vse angažirane s ciljem, da preprečijo razširitev NOB na Gorenjskem in Štajerskem.

Trinajstega avgusta 1942 leta so Nemci skupaj z nekaterimi domačini, sodelavci okupatorja postaviliasedo na Davovcu, v kateri je padlo 16 borcev, od tega 13 borcev iz 2. grupe odredov in trije borci iz Krvavske čete oziroma Kokrškega odreda. Kljub žrtvam Nemci seveda niso uspeli preprečiti pohoda 2. grupe odredov do njenega cilja, niti ne srečanja z borci Kokrškega odreda. Zato ni slučajno, da krajevna skupnost Grad pod Krvavcem praznuje svoj krajevni praznik ravno na ta dan.

Odbor za postavitve spomenika na Davovcu pa je upošteval tudi boje, ki so se odvijali na tem območju po 13. avgustu, Nemci so skoncentrirali nove sile in sprožili z več strani veliko akcijo čiščenja, ki je bila toliko bolj nevarna, ker so v njej sodelovali tudi domači izdajalci. V teh bojih je padlo še osem borcev, od tega trije iz 2. grupe odredov in pet iz Krvavske čete oziroma Kokrškega odreda. V počastitev spomina in na skupne žrtve in boje na Davovcu in na območju Krvavca bo odkrit spomenik tudi na Jezercih in sicer 7. septembra. Tako bo v tem poletju dostojno počaščen spomin na padle na Davovcu oziroma na območju Krvavca od 13. do 20. avgusta 1942 leta. Slovesnost na Davovcu bo 24. avgusta letos ob 11. uri.

J. KUHAŘ

POLENŠAK V SLOVENSKIH
GORICAH

Izlet

Redko se verjetno zgodi, da bi štabi civilne zaštite poleg sicer drugih dolžnosti, ki jih imajo, organizirali za svoje člane tudi kakšen izlet po naši lepi domovini, ki je namenjen ogledu zgodovinskih krajev iz NOB, in prav to se je zgodilo sicer v manjšem kraju v Slovenskih goricah.

Kar dva avtobusa sta nedavno krenila iz Polenškaka. Udeleženci so si med drugim ogledali Titov rojstni kraj Kumrovec pa Trebče, kjer je bila poslednji boj Brežiška četa. Ogledali so si tudi posavski muzej v Brežicah kot tudi kraj, kjer je bil ustanovljen Kozjanski odred, ki je preganjal sovražnika tudi na območju Haloz. Udeleženci izleta so med drugim obiskali tudi krajevno skupnost Senovo, kjer so se seznanili z njihovim življenjem, uspehi in izkušnjah njihove organizacije CZ in SLO ter se tako vrnili domov z novimi spoznanji.

FRANJO HOVNİK

RADOMERJE

Pobratenje društev

V okviru praznovanja dneva vstaje slovenskega ljudstva in krajevnega praznika Radomerje so imeli v tem kraju pomembno slovesnost in hkrati pobratenje Gasilskega društva Radomerje SRS in Gasilskega društva Majerje SR Hrvatska. To je drugo društvo, ki se je pobratilo med republikami, saj so se prvi pobratili Mariborčani in Varaždinci.

O pomenu krajevnega praznika je na slovesni seji govoril predsednik občinske konference SZDL Boris Prejac. Delegacije družbenopolitičnih organizacij so ponesele vence k spominski plošči padlih borcev v Radomerje in k spomeniku padlim talcem in borcem za svobodo v Illovcih.

Istočasno so prispeli v Radomerje člani GD Majerje SR Hrvatske, ki so se v okviru tega slavja pobratili z GD Radomerje. Oba predsednika gasilskih društev sta podpisala listine o pobratenuju društev med republikama.

S. FEUŠ

22. isto delo kot v opombi 13/c (stran 329)

23. isto delo kot v opombi 13/a (stran 352)

24. isto delo kot v opombi 3 (stran 167)

HRUŠICA

V spomin na ustreljene talce

Prebivalci Hrušice so v počastitev svojega krajevnega praznika, ki ga praznujejo v spomin na 46 talcev, ki so jih gestapovci ustrelili 27. julija 1942 na Belem polju, pripravili vrsto spominskih slovesnosti, kulturnih prireditev ter športnih srečanj. Osrednja spominska slavnost je bila na sam dan žalostnega dogodka v Begunjah, kjer so pokopani talci. Spominski govor je imel Maks Klinar, predsednik KO ZB NOV Hrušica, ki se je spomnil žalostnega dogodka, nato pa je govoril o pomembnosti naših prizadevanj na stališču.

BRANKO BLENKUŠ

Del udeležencev slovesnosti ob grobovih v parku talcev v Begunjah.

RADOVLJICA

V spomin na Cankarjev bataljon

Petega avgusta delovni ljudje in občani radovljiske občine slavijo svoj občinski praznik v spomin na ta dan 1941. leta, ko je bil po sklepu vojnorevolucionarnega komiteja KP za Gorenjsko ustanovljen na Jelovici legendarni Cankarjev bataljon. To je bila prva večja partizanska enota na Slovenskem v letu 1941 in udarna pest upora proti nemškemu okupatorju. V njem so se bojevali predvsem domačini z območja celotne Gorenjske. V neprestanih bojih so cankarjevci zadajali sovražniku velike izgube, posebno pa so se proslavili v zgodovinski dražgoški bitki v začetku januarja 1942. leta.

Iz bataljona so se kasneje razvile nove in še številnejše partizanske enote, ki so v štiriletnem osvobodilnem boju odločilno prispevale k popolnemu uničenju in izgonu zavojevalca do končne osvoboditve domovine.

Za letošnji občinski praznik slavijo Radovljčani tudi jubilejno 35-letnico osvoboditve.

Slavnostna seja skupščine občine Radovljica, kjer se bodo spomnili 5. avgusta 1941 in spregovorili o povojnih delovnih uspehih nad 31.000 prebivalcev občine ter njihovih nadaljnjih nalogah, bo v petek, 1. avgusta ob 16. uri v avli osnovne šole A. T. Linhart v Radovljici. Ob tej priložnosti bodo razvili prapor občinske organizacije zveze rezervnih vojaških starešin ter podelili zaslužnim občanom, delovnim in društvenim organizacijam občinska priznanja. Na slovesnost bodo povabili tudi delegacije pobratnih srbskih občin Brus in Svilajnac ter prijateljske istrske občine Buje, s katero bodo slovesno podpisali listino o trajnem medsebojnem sodelovanju.

J. R.

TOLMIN

Dejavnost rezervnih starešin

Dejavnost rezervnih starešin v občini Tolmin je kljub poletju dokaj razgibana. Ti so namreč organizatorji obrambnih dni v vseh izmenah MDA Posočje 80, za katero so se starešine dobro pripravili. V teh dneh pa je predsedstvo tudi izdelalo osnutek temeljev srednjeročnega plana ZRVS občine Tolmin za obdobje 1981-1985. Članstvo ZRVS si je zadalo za nalogo še aktivnejše delovanje in krepitev obrambne sposobnosti.

Program za polletje, ki so si ga zadali na začetku leta, so izpolnili v celoti. Dosledno izpolnjevanje je plod dobrega dela komisij, ki jih ima ustanovljeno OK ZRVS Tolmin. Krajevne organizacije so izvedle vsakoletno preverjanje znanja članstva. Najbolj razveseljuje je dejstvo, da so vsi prisotni pozitivno opravili preizkus znanja. Pa tudi rezultati streljanja s PAP so nadvse dobri.

VOJKO HOBIČ

ZAGRADEC

Praznik krajevnih skupnosti

Zagradčani in Ambrušani se letos že sedemindvajsetič zapored spominjajo ene največjih partizanskih zmag v letu 1942, ki sta jo izvojevali dve četi 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona Toneta Tomšiča in dve četi Zahodnodolenjskega odreda. Partizani so zadali fašistom izjemno hud udarec, zato so se ti že 22. avgusta istega leta hudo znesli nad tamkajšnjim prebivalstvom, ko so najprej kot talce ustrelili štiri najvidnejše sodelavce OF, med njimi sekretarja rajonskega odbora Ivana Hrovata iz Zagradca, nato pa aretirali še večje število domačinov in jih odpeljali v taborišče na Rab.

Nič nenavadnega ni torej, če so si to »jurišni akcijo pri Marinči vasi«, kakor jo imenuje poročilo štaba ZDO z dne 17. julija 1942, krajani Zagradca in okolice izbrali za svoj krajevni praznik in ga tudi to pot nadvse slovesno proslavili.

Slavje se je začelo ob prvem mraku s prižiganjem kresov po okoliških gričih, kar je dalo slovesnosti še posebno slovesno obeležje. Temu je sledila slavnostna seja skupščine, na kateri je uvodoma govoril njen predsednik Alojz Orel, ki je nato prepustil besedo dr. Jožetu Benigerju. Ta je najprej pozval vse prisotne, da z minuto molka počastijo spomin na tovariša Tita, nato pa v svojem govoru prepričljivo opisal napredek teh krajev po vojni, hkrati pa opozoril na stabilizacijske ukrepe in na zahtevo po odgovornosti, ki se v zvezi s tem zastavlja slehernemu krajanu. Sledila je vsakoletna podelitev nagrad OF.

Slavnostni program so popestrili še učenci Osnovne šole Zagradec z recitacijami o maršalu Titu, lovski pevski zbor z izborom partizanskih pesmi in folklorna skupina z uglajeno izvedbo nekaterih slovenskih ljudskih plesov. Praznoanje se je nadaljevalo s povabilom vseh krajanov k prigrizku, številni med njimi pa so tudi zaplesali. Veselje pa se je nadaljevalo še v nedeljo na gasilski veselici, kjer se krajani že tradicionalno zelo radi zberejo.

Praznovanje krajevnega praznika v Zagradcu je tudi letos jasno pokazalo tesno povezanost vseh družbenih dejavnikov v KS Zagradec in Ambrus, trdno in neomajno enotnost ZBNOV, SZDL, gasilcev, prosvete, kulture itd, skratka vseh krajanov Zagradca in okolice v prelepi dolini Krke.

I. T.

DIVAČA

Izlet in srečanje

Organizaciji ZZB in DU Krajevnih skupnosti Divača že vrsto let prireja izlete za svoje člane v razne zgodovinske kraje iz NOB v Sloveniji in sosednji Hrvaški.

Za uspešno izvajanje izletov smo hvaležni Antonu Krajcarju, ki se vedno trudi za uspešen program izleta.

Tako smo na dan borca na njegovo pobudo obiskali partizansko Drežnico na Hrvaškem. S tremi avtobusi smo se odpeljali iz Divače prek Notranjske, Delnic, Srbskih Moravic in okrog 11. ure prispeli v partizansko Drežnico.

Pred spomenikom, ki je posvečen 955 žrtvam, smo se poklonili in položili venec. Godba na pihala in pevski zbor iz Divače sta zaigrala in zapela nekaj pesmi. Tamkajšnji predstavnik ZZB pa nam je v kratkih besedah orisal težke dogodke in trpljenje, ki jih je v teh krajih ljudstvo pretrpelo za časa italijanske in nemške okupacije saj je izgubil življenje vsak tretji prebivalec. Ogledali smo si tudi majhen muzej. Nadaljevali smo pot po dolgi asfaltirani gozdni poti. Prek malih Velebitov smo se spustili po zelo vijugasti ozki cesti, kjer se nudi zelo prijeten razgled proti morju. Pred malim Vinodolskim smo zapeljali na Jadransko magistralo. Po njej so naši avtobusi hitreje vozili, saj smo se že okrog 21. ure malce utrujeni, toda od prijetnih spominov prevzeti vrnili v Divačo.

Istega julija smo se borci, mladina in ostali krajani srečali z borci 5. bataljona, 1. brigade 1. divizije v Divači. Srečanje se je začelo z majhnim nagovorom, nato pa nadaljevalo v sprevedu do borovoga gozda nad vasjo, kjer imamo borci in upokojenci svoj rekreacijski prostor.

Tu je najprej spregovoril Evgen Mahorčič in pozdravil predvsem borce 5. bataljona, med njimi norodnega heroja Bliska in prvoborca Ivana Gasperšiča. Poudaril je pomen akcij, ki so jih izvajali borci 5. bataljona med NOB. Posebno pomembna je bila za naš kraj akcija bataljona pri uničenju arhiva bivše italijanske občine v Divači. Kulturni program je izvedla mladina Divače in ob tej priložnosti je tudi podelila priznanje borčevski organizaciji in najstarejšemu udeležencu pohoda ob krajevnem prazniku.

Predstavnik odbora 1. brigade VDV je nekdanjemu komandantu 5. bataljona izročil posebno priznanje.

Udeleženci smo bili zelo veseli tega srečanja. Posebno pohvalno so se izrazili nekdanji borci 5. bataljona in se na koncu poslovili z željo, da bi se še srečali.

JOŽE SVETINA

LESKOVEC V HALOZAH

Mladinski klub za praznik

Krajani KS Leskovec v Halozah so letos praznovali svoj tretji krajevni praznik, ki so ga počastili s tem, da so odprli mladinski klub, v katerem se bo odslej odvijalo življenje mladih tega kraja.

Na slavnostni seji, ki so se je udeležili vidni predstavniki življenja in dela te sicer ene manjših krajevnih skupnosti v ptujski občini, so podelili tudi posebna priznanja OF.

Odprli pa so tudi razstavo likovnih del učenecv šole v Leskovcu ter pripravili kresovanje, gasilsko vajo. Mladi pa so se pomerili tudi v nogometu.

FRANJO HOVNİK

RADOVLJICA

Razvili so prapor ZRVS

V petek, 1. avgusta 1980, je bila v osnovni šoli A. T. Liharta v Radovljici slovesna seja skupščine občine Radovljica. Na seji so podelili tudi občinska priznanja najbolj zaslužnim občanom ter učencem, ki so vseh osem razredov zaključili z odličnim uspehom. Na seji so med drugim razvili tudi prapor občinske konference ZRVS Radovljica. Pokroviteljstvo nad praporom je prevzela občinska konferenca SZDL Radovljica.

CIRIL ROZMAN

PTUJ

V spomin na poslednji boj

V ptujski občini se že skrbno pripravljajo na letošnji praznik občine Ptuj, ki ga praznujejo vsako leto v spomin na junaški boj Slovenskogoriške čete v Mostju, nedaleč od Ptuja, kjer urejajo tudi spominski park.

Ob tej priložnosti bodo na sam praznik 8. avgusta v avli centra za usmerjeno izobraževanje podelili plakete občine Ptuj. Nastopili pa bodo tudi ptujski gledališčniki in pripadniki JLA.

Naslednji dan pa bodo v KS Rogoznica slovesno odprli novo vzgojnovarstveno ustanovo. Zvrstilo pa se bo še več kulturnih in športnih prireditev. Pri tem naj omenimo samo tradicionalni rokometni turnir ženskih ekip iz pobratnih občin med SRS in SRH, ki se bodo pomerile za pokal skupščine občine Ptuj.

FRANJO HOVNİK

GRAŠKA GORA

Komaj je vzdržala

V nedeljo, 20. julija, je bila na Graški gori velika prireditev, tekmovanje narodnozabavnih ansamblov in malih vokalnih skupin. V sodelovanju Zveze kulturnih organizacij Velenje in Turističnega društva Velenje je prireditev uspešno organiziralo kulturno društvo »Ivan Cankar« iz Plešivca. Več kot štiri tisoč ljudi je prišlo na Graško goro poslušat skladbe in pesmi, najbolj pa so se vsekakor navdušili nad tekmovalnim delom za najboljšo pesem o Graški gori. Med petimi besedili je izbrala strokovna žirija kot najboljšo pesem in sklabo GRAŠKA GORA - TITU, ki jo je izvajal ansambel Planika iz Šoštanj.

Tako je bila tudi s to prireditvijo obeležena skrb za ohranjanje tradicij in obujanje spominov na težke boje leta 1944, ko se je Štirinajsta divizija prebijala na Stajersko.

JOŽE MIKLAVC

Množica navdušenih gledalcev in poslušalcev

PORTOROŽ

Skupaj s francoskimi borci

V Portorožu je letovala v mesecu juniju skupina 31 oseb francoskega odporniškega gibanja iz kraja Obrnai - Alzacija. Združenje borcev NOV iz Portoroža je priredilo tej skupini prisrčen tovariški sprejem v hotelu Neptun. Na tem tovariškem srečanju, ki je trajalo skoraj dve uri, v prijetnem razpoloženju, sta predsednik U. N. A. C. I. T. A. Josef Mialonier in predsednik našega krajevnega združenja borcev NOV tovariš Marko Šetinc izmenjala zdravici. Na tem

srečanju smo se tudi pogovorili, da se skupno udeležimo komemoracije in polaganja njihovega venca k spomeniku padlim partizanom, pomorščakom v Portorožu na trgu Prekomorskih brigad.

Predsednik francoskih partizanov je na žalni slovesnosti s kratkim nagovorom orisal nerazdružljivo prijateljstvo med Francijo in Jugoslavijo. Ob tej priložnosti so podelili častno medaljo Marku Šetincu.

FRANC BRATOŽ

ŠEŠČE

Spominski pohod

Ob dnevu vstaje in krajevnem prazniku so v Krajevni skupnosti Šešče organizirali spominski pohod na prizorišče okupatorjeve hajke pod Mrzlico jeseni leta 1944.

Pohod se je začel v Šeščah, kjer je pohodnike pozdravil predsednik KK SZDL. Po položitvi venca je pohod krenil v Matke, vasic, ki jo obkrožajo Mrzlica, Hom. Na čelu pohoda so prapotali praporji in zastave, harmonikašica je pridno igrala partizanske koračnice. Po dolini Kolje je zopet odmevala partizanska pesem.

V Matkah je pohodnikom predstavil krajevno skupnost predsednik sveta KS Cvikl. Spregovoril je o deležu krajanov tega območja v narodnoosvobodilnem gibanju, spregovoril je o partizanskih domačijah, med katerimi je poznana Fojtova domačija, ki je leta 1941 nudila zavetišče borcem 1. štajerskega bataljona. Po položitvi venca pred spomenikom NOV so pohodniki krenili do nove ceste, ki vodi na Hom. Cesto je odprl neumorni organizator prostovoljnih akcij in medvojni kurir Karel Podvržnik-Zivko. Tudi ta sad je v večjem delu sad prostovoljnega dela in prispevkov krajanov, sad sredstev, ki jih za posleni občine Zalec zberejo z enodnevnim zaslužkom za višinske ceste.

Po položitvi venca pred spomenikom pri Likoviču so pohodniki prišli na prizorišče bitke, ki je bila leta 1944. Tu je spregovoril prvoborec Ludvik Zupanc-Ivo.

V pohodu so stopali mladi, starejši, borci, lovci, planinci, gorski stražarji. Zopet sta se pokazali enotnost in pripravljenost braniti pridobljeno, če bo potrebno.

FRANC JEZOVIK

LJUBLJANA

Zbiranje zgodovinskega gradiva

Odbor Sekcije vezistov NOV Slovenije je v svojem programu dela do vključno 1982. leta predvidel, da je treba pospešiti zbiranje in urejanje dokumentacijskega gradiva in spominov o delovanju zvez med NOB. Pri tem je zlasti pomembna naloga izbor dokumentacijskega gradiva za monografijo Zveze NOB Jugoslavije. Zbornik spominov na vodenje, poveljevanje in zveze v NOB, za monografijo Zveze NOV Slovenije in monografije o šifrah.

Za uspešno zbiranje dokumentacijskega gradiva in spominov so organizirali široko akcijo med vsemi vezisti NOV pa tudi med takratnimi vodilnimi političnimi in vojaškimi osebnostmi. Pri tem se bodo angažirali tudi področni odbori in strokovni aktivni.

BRANKO BLENKUŠ

Nismo se bali ovir

Spomladi leta 1944 so vse partizanske enote dobile nalogo, da je treba rušiti vse komunikacije in mobilizirati kar največ novih borcev na NOV. Sovražnik je namreč vedno bolj pritiskal na Slovenijo, zavarovati si je hotel prevoz svojih čet na bojišče v Italijo in varen umik. Naša dolžnost pa je bila to preprečiti.

Po odhodu vodje minercev Prešernove brigade tovariša Marka na teren so v brigadi to nalogo zaupali meni. V minerskem vodu je bilo tudi več poznanih domačih fantov in tako sva z Balohom, nekdanjim zelo dobrim boksarjem z Jesenic, izdelala načrt, da bi šla minirat železni most čez reko Savo na progi Jesenice – Podmežaklja proti Bohinju.

Naloga za zanesljive

Sredi julija 1944 pa je brigada krenila na daljšo pot. To smo ugotovili po tem, ker so vsi manj pokretni borci ostali na Primorskem. Šli

nje. Na načrtu sem mu hitro pokazal most. Dejal mi je še, naj grem dalje na čelu brigade.

Zvečer okoli osme ure smo prišli na Mežakljo. Spet smo imeli posvetovanje, kako in kje iti v dolino, da nas Nemci ne opazijo. V akcijo na Jesenice je šel le 1. bataljon, ostala dva pa sta šla v zavarovanje, ker se Mežakljo zelo lahko obkoli. En del je šel proti Radovni, da nas Nemci ne bi obšli prek Mojstrane, drugi del je pa zavaroval pot proti Bledu in pot čez Kočno. Tako smo imeli zagotovljeno tudi pot po akciji nazaj na Pokljuko. Tam smo imeli zborna mesto.

Glavo za neuspeh

Pri posvetovanju o najbolj varni poti v dolino je prišlo do raznih predlogov. Moje mnenje je bilo, da gremo kar po strmi, obraščeni drči do tam, kjer so nekoč kuhali ogelje. Jelenc pa je predlagal, da gremo nazaj in se čez Pešče med Plavžem spustimo v do-

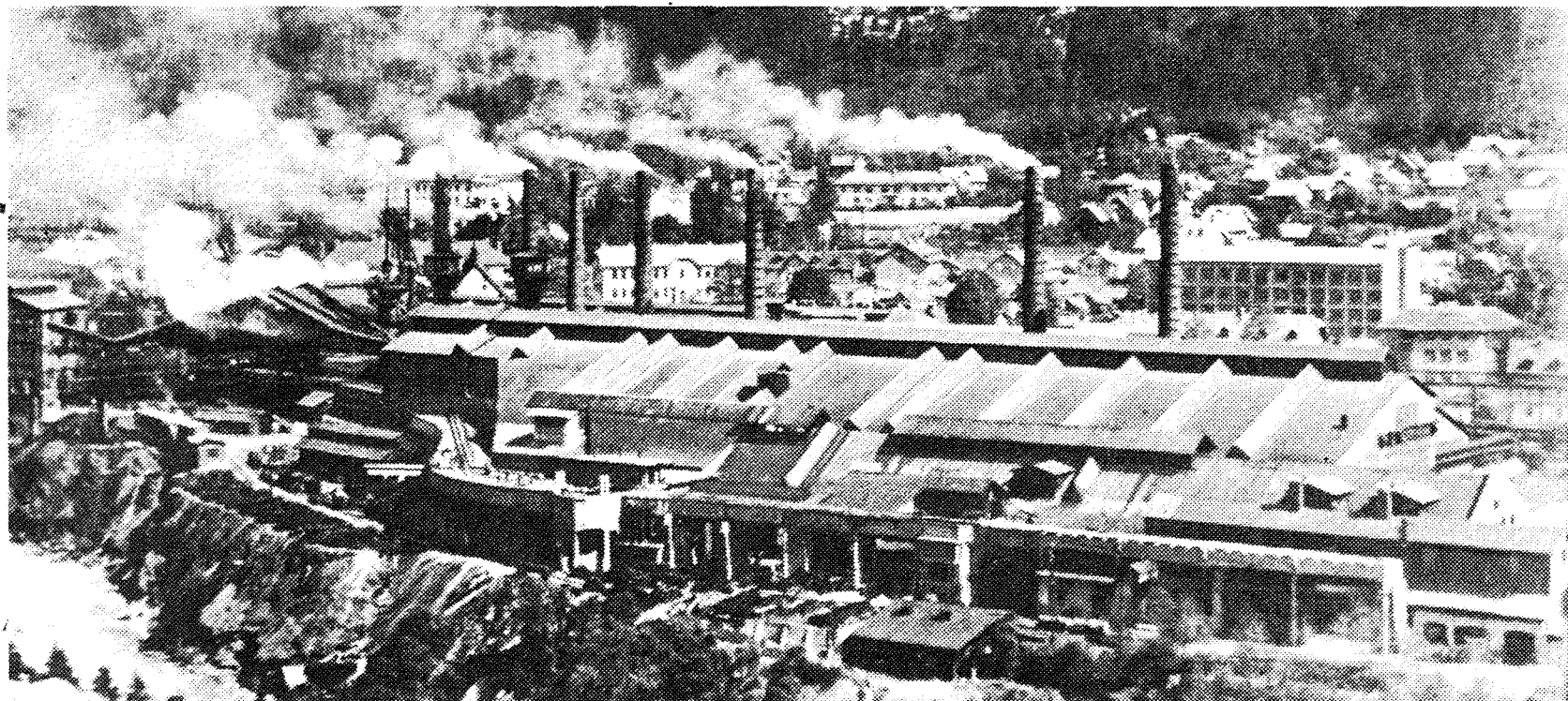
kor doma, sem takoj ugotovil, da gre ena destina Nemcev v kamnolom stražit eksploziv za lomljenje kamena za železarno. Ko so se Nemci oddaljili, smo se dvignili in nadaljevali pot mimo Vernikove, Razingerjeve, Foturjeve hiše, koder se je zopet prižgala luč. Na mah smo polegali ob ograji v koprivah, misleč, da nas je obsvetilo kaj drugega. Še prek Krivčevega travnika in bili smo pri taborišču. Četa se je razdelila in postavila zasado na cesti čez Savo in cesti iz Podkočne. Z minerci smo pa zaminali progo med Lahovo čuvajnico in železniškim mostom. Ravno ko smo to opravili, pa je po progi od Lahove čuvajnice proti mostu prišla patrolja. Pustili smo jo mimo, misleč, da bo šla dalje proti železniški postaji Jesenice. Bilo jih je okrog deset. Progo smo minirali zato, da bi v primeru, če bi prišla derzina, da bi nasedla na mino in bi jo vrglo po nasipu, da bi se v tem slučaju že lahko pripravili za borbo če bi to bilo potrebno.

vil nenormalno stanje okrog taborišča in je čakala na mostu. Hitro smo se porazgubili med vrtovi. Straža na mostu je bila številna. Z miniranjem ni bilo nič. Močno streljanje na mostu je okrepila tudi straža, ki je šla v kamnolom. Da je bila mera še bolj polna, so začeli streljati in svetiti tudi »flakovci«. Nastal je pravi peklenski trušč, kajti Nemci z municijo niso štedili. Tako smo bili med dvema ognjema. Tisti vodiči, katerim je bil teren poznan so svoje ljudi hitro odpeljali proti vrhu Mežaklje, ostali so zavili kar v strmino proti vrhu. Nekaj vodičev je mobilizirance peljalo za Savo do Zvagnovega mostu in tam šele v Mežakljo.

Še sreča, da so z reflektorji dobro svetili, drugače bi le težko prišli na vrh, kajti ta stran Mežaklje je le malo kje prehodna. Da je bilo vse še bolj zapleteno, se je prav ta čas ulila močna ploha. Moje minerce sem povedel nad železniško progo proti Kočni in nad železniško postajo Kočna smo krenili proti vr-

ob tej akciji. Menda so padli štirje? Za tri se ve, kdo so bili, za četrtega pa še danes ne vemo.

Na zbornem mestu na Pokljuki pod Lipanco smo se uredili. Nove borce smo dobro zavarovane poslali naprej čez Rudno polje, Uskovnico v dolino in dalje v gozd nad Bohinjem. Ostali smo imeli pri svetem Janezu krateg postanek. Dobil sem nalogo, da miniramo hotel in depandaso pri sv. Janzeu, ker je bil menda pripravljen za vselitev nove skupine Nemcev, ki naj bi nadzorovala del Bohinjske doline. Z nekaj razstreliva je bil stari hotel na kolenih, depandaso pa smo morali požgati. Precejšen del borcev je bil brez opreme, zato smo obiskali tudi hotel Belvue nad jezerom, tam smo dobili odeje in nadoknadili izgubo na Mežaklji. Pobrali smo tudi nekaj za nas uporabne posode in precej rjuh. Rjuhe smo kasneje oddali v partizanske bolnišnice. Zanimivo pa je bilo pri tem to, da smo v ho-

smo prek Jelovice. Nad Bohinjem pri vasi Kamnje, pod bohinjsko skalnico, kjer sem leta 1940 prvič osvojil državno prvenstvo v klasični kombinaciji, smo prespali Kmalu zatem smo krenili na Pokljuko. Ker je to bila brigada, nas Nemci niso upali nadlegovati. Na Pokljuki smo se sestali na Javorniški Planini z jeseniškimi terenci. Veseli smo bili srečanja, saj se že nekaj časa nismo videli. Poiskal me je štabni kurir in mi delal, da me kličejo v štab. Tam sem se srečal tudi z Jelencem. Debelo me je pogledal, kajti o meni so imeli povsem drugačne podatke naši terenci z Jesenic. Biti si namreč moral zelo zanesljiv, da si še pred akcijo izvedel, kaj in kakšna akcija se pripravlja. Komandant mi je pokazal načrt Jesenic s Podmežakljo in me vprašal, kje in kako bi najhitreje in najbolj varno prišli v dolino do taborišča, koder je bilo nekaj sto francoskih državljanov, ki so jih prisilno pripeljali na Jesenice za delo v železarno. Vprašal me je tudi, kje je tisti most, katerega sva z Balohom predlagala za minira-

lino. V pogovor se je vmešal Zvagnov France in dejal, da nas bodo Nemci tam lažje opazili. Pripomnil sem še, da če ne gremo po tej poti, smo za nočjo prepozni. Komandant je zamahnil z roko z besedami: »Knjic, na čelo kolone in z glavo odgovarjaj, da akcija uspe.«

Da bi se lažje in hitreje gibali, so skoraj vsi borci pustili opremo v grmovju na vrhu Mežaklje. Tam sta ostala tudi komandantov konj Šimel in njegov konjevodec. Ravno ko smo prišli v dolino pri sedanjem strelišču, je moral biti alarm, ker so ugasnile vse luči. Predlagal sem komandantu, da naj mi dovoli mobilizirati nekaj mojih kolegov, športnikov, da bodo prav tu najlažje vodili mobilizirance po najbližji poti nazaj na vrh Mežaklje.

Toda komandant tega ni dovolil. Z menoj so šli prva četa in minerci. Ker sem prav tu odraščal, mi ni bilo težko iti po stezah za Sekardijevo hišo proti nogometnemu igrišču. Bili smo skoraj sredi igrišča, ko smo zaslišali težke korake. Polegli smo, ker sem pa bil na igrišču ka-

Za nami je šla glavšina, ki je bila določena tudi za napad na taborišče. Nekdo izmed njih je znal francosko in je po barakah na kratko obrazložil, kdo smo, da so mobilizirani v partizansko vojsko, naj se kar najhitreje oblečejo in vzamejo s seboj potrebno obleko. Vodiči so prve skupine hitro odpeljali po poti, od koder smo prišli. Sam sem medtem držal zvezdo s minerci in taboriščem. S »plastikom« na ramenih smo se začeli plaziti med vrtovi pod nasipom proti mostu na desni strani struge reke Save.

Zasumili so

Železniški nasip je bil visok, zato smo upali, da nas Nemci ne bodo odkrili. Vsi vemo, da so prav mostove imeli močno zastražene. Nekaj deset metrov od kraja, koder bi lahko minirali, pa so nas verjetno opazili in z vsem orožjem začeli streljati na nas. Kmalu smo ugotovili, da patrolja, ki je prej prišla po progi, ni šla dalje čez most temveč verjetno ugotov-

hu. Z nami je bil tudi del prve čete. Nemci in raztrganci pa niso držali križem rok, temveč so se hitro zbrali, in ker so naše zasede že zapustile svoja mesta, so po najbližji poti šli na vrh Mežaklje. Bili so na vrhu pred našimi z mobiliziranci. Tam so dobili tudi konja našega komandanta in konjevodca, ki so ga ubili. Našli so tudi opremo 1. bataljona in, misleč, da bo tu prišla cela skupina partizanov po opremo, so se poskrili kakih dvajset metrov od opreme in čakali. Tako je padel v zasado tudi Jeseničan Janez Rozman, ki pa je ob majhnem šumu skočil v goščo in jim ušel.

Preizkušeni borci

Mobiliziranci, ki so povečini imeli papirnate kovčke, so na vrh prinesli samo ročaje od kovčkov. Precej ljudi se je ob tem porazgubilo in so se vrnili nazaj na Jesenice, kakih 130 ali morda tudi kaj več, ki so prišli na vrh, so bili pa že pravi prostovoljci in novi borci. Seveda se še danes ne ve, koliko je bilo žrtev

telu našli skupino žensk iz Nemčije. Zelo so se nas ustrašile, toda, ko smo jim pojasnili, kdo smo, in da jih bomo pustili pri miru, so se razživele in nam pri odhodu celo ploskale. Sledil je pohod nad dolino proti Jelovici. Nad Bohinjsko Bistrico pa se je na mah megla dvignila, in ker so bili Nemci v Bohinjski Bistrici gotovo obveščeni o našem kroženju, so nas tudi opazili še posebno po tem, ker so bile deke rdeče barve. Nahrbtnikov nismo imeli, zato smo se ovili z dekami. Začeli so močno streljati na nas, vendar zaradi oddaljenosti nismo imeli nobenih izgub.

Tako je akcija Prešernove brigade na Jesenicah kar dobro uspela. Zopet smo dokazali, da lahko tudi v še tako zavarovani kraj, kot so Jesenice, pridemo, kadar se pokaže potreba, in da Nemci pred borci NOV niso nikjer več varni, kar je bilo za tiste čase zelo važno. Posebno pa še za naše izdajalce, ki so tako občutili našo moč.

Jože Knjic-Pepi

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ZIVA DROLE TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - reportaža

MILENA STRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42-I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35